

ПЛАН
ЗА ИНТЕГРИРАНО
РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА
САПАРЕВА БАНЯ
ЗА ПЕРИОДА 2025-2027 Г.

Съдържание

Въведение	3
Нормативно основание.....	3
Част I. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на Община Сапарева баня.....	4
Раздел I.1. Обща характеристика, местоположение и природни ресурси.	4
Раздел I.2. Състояние на местната икономика.	8
Икономически сектор на фокус: Туризм	13
Икономически сектор на фокус: Селско и горско стопанство.	14
Раздел I.3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси.....	17
Демографски характеристики на населението.	17
Икономически характеристики на населението.....	20
Раздел I.4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.....	21
Транспортна инфраструктура и пътна мрежа.	21
Улична мрежа.	23
Енергийна мрежа, ВЕИ и енергийна ефективност.....	25
Водоснабдяване.....	26
Канализационна инфраструктура.	28
Управление на отпадъците.....	28
Образователна инфраструктура.....	29
Инфраструктура на здравеопазването.....	30
Инфраструктура за културни дейности.	31
Инфраструктура за спортни дейности.	31
Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор.	32
Раздел I.5. Екологично състояние и рискове.....	36
Раздел I.6. Административен капацитет.....	39
Раздел I.7. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво.	42
Раздел I.8. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение	43
Раздел I.9. Анализ на връзката на общината със съседните територии	43
Раздел I.10. Връзка с други стратегии.	44
Част II. Цели и приоритети за развитие на Община Сапарева баня за периода 2021-2027 г.	45
Раздел II.1. Визия за развитие.....	46
Раздел II.2. Стратегически цели и приоритети за развитие.	46
Част III. Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност.....	49
Част IV. Определяне на зони за прилагане на интегриран подход за удовлетворяване на идентифицираните нужди и за подкрепа на потенциалите за развитие и на възможностите за сътрудничество с други общини - приоритетни зони за въздействие.	50
Част V. Програма за реализация на ПИРО и описание на интегрирания подход за развитие.....	53
Раздел V.1. Интегриран подход за развитие.	53

Раздел V.2. Програма за реализация на ПИРО.	54
Раздел V.3. Програма за развитие на туризма.....	55
Част VI. Мерки за ограничаване изменението на климата и мерки за адаптиране към климатичните промени и за намаляване на риска от бедствия.	65
Част VII. Необходими действия и индикатори за наблюдение и оценка на ПИРО.	77
Подход при определяне на системата от индикатори	78
Органи за наблюдение и оценка на плана	79
Част VIII. Предварителна оценка, съгласно условията на чл. 32 от ЗРР.....	81
Приложение 1. Мерки в програмата за реализация	82
Приложение 1А. Индикативен списък на важни за общината проекти.....	88
Приложение 2. Индикативна финансова таблица	94
Приложение 3. Матрица на индикаторите.....	95

Въведение

Нормативно основание

Планът за интегрирано развитие на община Сапарева баня се изработва на основание чл. 13, ал. 1 от Закона за регионалното развитие. Съгласно тази норма ПИРО се приема от Общинския съвет по предложение на кмета на общината. В изпълнение на чл. 19, ал. 1 от Правилника за прилагане на Закона за регионалното развитие планът е приет и представлява един от документите за стратегическо планиране на регионалното развитие съгласно чл. 8 от ЗРР. Съгласно чл. 11 от Закона за туризма в програмата за реализация на плана се включва самостоятелен раздел, който съдържа общинската програма за развитие на туризма.

Стратегическото планиране интегрира регионалното и пространственото развитие чрез разработване и актуализация на система от документи за намаляване на дисбаланса в развитието на националната територия при отчитане на териториалния потенциал, включително осигуряване развитието на трансгранично, транснационално и междурегионално сътрудничество. Системата на тези стратегически документи обхваща Националната концепция за регионално и пространствено развитие, интегрираните териториални стратегии за развитие на регионите за планиране от ниво 2 и плановете за интегрирано развитие на общини.

На следващо място действащото законодателство в областта на регионалното развитие поставя изискване за задължително съгласуване на плановия документ с плановете и стратегии, които се отнасят до планиране на развитието на по-високо териториално ниво – национално, регионално и областно. ПИРО на община Сапарева баня се намира в йерархическа съподчиненост спрямо плановите документи на тези нива. Конкретно, ПИРО трябва да е съобразен с предвижданията в Интегрираната териториална стратегия на Югозападния район от ниво 2 (регион), както и с общия устройствен план. Програмата за развитие на туризма, която е част от плановия документ, трябва да е съобразена с областната стратегия за развитие на туризма.

Целта на плана за интегрирано развитие на община Сапарева баня е да идентифицира актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на общината. Въз основа на това плановият документ определя средносрочните цели и приоритети за устойчиво развитие на общината и връзките ѝ със съседни общини в съответствие с интегрираната териториална стратегия за развитие на Югозападния район от ниво 2 (Югозападен регион). Планът осигурява пространствена, времева и фактическа координация и интеграция на различни политики и планови ресурси за осъществяване на проекти и мерки, насочени към дефинираните цели за трайно подобряване на икономическото, социалното и екологичното състояние на общинската територия. Плановият документ е съобразен с принципите, прокламирани в чл. 2, ал. 3 от ЗРР, а именно:

- стратегически подход на планиране;
- програмиране и концентрация на ресурсите;
- допълване на финансирането от национални публични източници при съвместно финансиране с ресурси от фондове на Европейския съюз, частни източници и от международни финансови институции;
- междуведомствена координация на дейността на компетентните органи в процеса на планирането, програмирането, ресурсното осигуряване, реализацията, наблюдението и оценката;
- съгласуваност с другите секторни и хоризонтални политики, инструменти и действия на международно, национално, регионално и местно равнище;
- партньорство, публичност и прозрачност на всички нива при осъществяване на планирането, програмирането, финансирането, наблюдението и оценката.

Част I. Териториален обхват и анализ на икономическото, социалното и екологичното състояние, нуждите и потенциалите за развитие на Община Сапарева баня.

Раздел I.1. Обща характеристика, местоположение и природни ресурси.

Местоположение, територия, граници и селищна структура.

Община Сапарева баня е разположена в Югозападна България, в североизточната част на област Кюстендил и граничи на север и изток с община Самоков, а на юг и запад – с община Дупница. Територията на общината е общо 180,8 кв. км. от които приблизително 1/3 попада на територията на Национален парк „Рила“. Общинският център гр. Сапарева баня отстои на 82 км от столицата София, на 60 км от областния център Кюстендил, на 15 км от град Дупница и на 29 км от град Самоков.

Селищната структура на общината включва един малък град (гр. Сапарева баня), три средни села (с. Овчарци, с. Ресилово и с. Сапарево) с население над 1000 души и едно курортно селище (с. Паничище) без постоянно население. Община Сапарева баня е от 4-та категория, според категоризацията на общините в Република България¹. Категорията на населените места в общината е следната: гр. Сапарева баня – 4-та категория, с. Овчарци – 5-та категория, с. Ресилово – 5-та категория, с. Сапарево – 5 категория и с. Паничище – 8 категория².

В актуализираната през 2019 г. Национална концепция за пространствено развитие за периода 2013-2025 г.³ гр. Сапарева баня е определен като град от 5-то йерархично ниво - много малки градове и села, центрове с общинско значение за територията на съответните общини, чийто териториален ареал на влияние съвпада с границите на общината. Община Сапарева баня попада на второстепенна ос на урбанистично развитие „Кюстендил – Дупница – Самоков - Ихтиман“, чрез която се свързва с главна ос „запад-югоизток“, която се формира основно от направлението на коридора „Ориент/Източно-Средиземноморски“ от основната TEN-T мрежа на ЕС, която включва железопътно и пътно трасе по направленията „Видин – София – Кулата“ и „София – Пловдив – Бургас/Свиленград (турска граница)“. Относно ролята на второстепенните оси в тази концепция е посочено, че „второстепенните оси завършват пространствения модел на развитие и се очаква да активизират агломерационните процеси и урбанистичното развитие. Наличието на добра комуникационно-транспортна свързаност ще стимулира обитаването в малки населени места и ще привлече бизнес, развиващ алтернативни работни места в селските райони“.

Община Сапарева баня е в групата на 152 слабо урбанизирани общини (периферни), съгласно АНКПР и община - селски район, съгласно дефиницията, дадена в Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г., която гласи дословно следното: „селски райони са общините (LAU 1), в които няма населено място с население над 30 000 души“. Общината ще бъде селски район и през периода 2021-2027 г., съгласно предложението за промяна в

¹ Съгласно Заповед № РД-02-14-2021 от 14.08.2012 г. на Министъра на регионалното развитие и благоустройството. Категоризацията на общините е изм. и доп. със Заповед № РД-02-14-704 от 13 септември 2016 г., а категоризацията на населените места – със Заповед № РД-02-14-1072 от 30.10.2018 г.

² Категорията на населените места се определя чрез интегрална оценка по демографски, урбанизационен, инфраструктурен, демографски критерии и критерии за административни и културни функции, съгласно Решение на Министерски съвет № 921 от 16 декември 2011 г.

³ Приета с Решение № 306 от 7 май 2020 г. на Министерския съвет.

дефиницията за селска община в Споразумението за партньорство, според което селски са общините, чийто градски център е с население до 15 000 жители.

В рамките на интегрирания подход за териториално развитие, инвестициите за интегрирано териториално развитие на регионите от ниво 2 в България в периода 2021 - 2027 г. ще бъдат подпомагани чрез прилагане на концепции на ИТИ с комбинираното финансиране на различни програми, Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони и други източници на финансиране, включително рециклирани средства от прилагането на финансовите инструменти от предишните програмни периоди (където е приложимо). Същевременно се предвижда ОПРР и Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони да финансират огледални инфраструктурни мерки, като демаркацията между двете да бъде на териториална основа: СПРЗСР ще подкрепя 215 селски общини, а ОПРР останалите 50 общини. По този начин цялата територия на страната ще има достъп до финансиране за изпълнение на ИТИ в съответствие с интегрираните териториални стратегии за районите от ниво 2.

Релеф, климат и природни ресурси.

Община Сапарева баня е разположена на територия с разнообразен релеф, включващ равнинна част от Дупнишката котловина и част от долината на река Джерман, стръмните склонове на Рила към Сапарева баня и с. Овчарци и ниската планинска верига със заоблени и лесно достъпни склонове на Верила. Разнообразният релеф на община Сапарева баня е резултат от морфографското многообразие на Преходната планинско-котловинна зона, позната като Краищенско-Средногорска област и Рило-Родопския масив.

Релефът е котловинен (северната част на Дупнишката / Сапаревската котловина – Горно поле), планинско-котловинен (източните части на Руйско-Верилската планинска верига) и планински (Северозападният дял на Рила). Надморската височина на общинската територия е в диапазона от 563,5 м по поречието на р. Джерман в землището на с. Ресилово до 2640 м в подножието на Отовишки връх (2696,3 м) в Рила.

Котловинният релеф е характерен за северозападната част от територията на община Сапарева баня, където е Сапаревската котловина, обградена от планините Верила и Рила. Горно поле е равнинна част от котловината и представлява акумулативна повърхнина, образувана от наносите на реките Джерман и Джубрена.

Северната и североизточната части от територията на общината са с планинско-котловинен характер на релефа. Обусловен е от средно високата (1414,5 м вр. Голям Дебелец), със заоблени и лесно достъпни склонове, планина Верила. Тя осъществява орографска връзка с Витоша, а чрез Клисурската седловина (1025 м) с най-северния и най-нисък дял на Рила – Лакатишка Рила (Белчинска/Доспейска планина). Добре запазените денудационни заравнености, липсата на остри била и върхове и слабо разчленени склонове придават мекота на релефа в тази част от общинската територия. Тук са разположени землището на с. Сапарево и част от землището на гр. Сапарева баня.

За южната част на общината е характерен планинският релеф на Рила. Планината е с добре изразен етажиран релеф с пет денудационни нива с ясни в морфоложко отношение, концентрични разсеци и радиална долинна мрежа. Най-високото и най-старо денудационно ниво (2900 - 2600 м) е обширен и силно издут разседнат пенеплен и заема темето на планинския масив. По-ниското ниво (2300 м) е представено от обширни билни заравнености на главните странични ридове. Следващото планинско стъпало (1800 - 1600 м) са отделни заравнености.

Последвано е от силно огънато и разседнато планинско стъпало (1300 м) и типично подножно стъпало (1000 - 800 м).

Общинската територия, разположена в Северозападния дял на Рила, е с изразено височинно зонирание, което дава основание да се диференцират три ясно обособени планински пояса - нисък (до 1500 м), среден (между 1500 и 2200 м) и висок (над 2200 м). Планинските склонове са стръмни и дълбоко разчленени. Характерни елементи на релефа са пирамидални върхове, скални зъбери, моренни валове, циркусни езера, трогови долини и др. Такива на територията на община Сапарева баня са връх Кабул (2531,1 м), Седемте рилски езера, ез. Скакавица, водопадите Скакавица и Горица и др.

За разнообразния релеф допринасят и реките Джерман и Джубрена - двете основни речни единици на територията на община Сапарева баня. Река Джерман води началото си от Долното езеро – едно от Седемте рилски езера, приема левите притоци р. Валявица, р. Фудина, р. Горица и пресича територията на общината в посока североизток-северозапад-запад. До гр. Сапарева баня р. Джерман тече в дълбока и тясна разломна долина, а след него навлиза в Сапаревската котловина и разширява долината си. Река Джубрена извира от западните склонове на Белчинска планина (Лакатишка Рила). Първоначално тече на север в много дълбока и залесена долина. Премаинавайки през Горно поле, тече на запад в широка и плитка долина, успоредно на р. Джерман и преди гр. Дупница се влива отдясно в нея.

Надморската височина варира в големи граници, от 600 до над 2600 метра, което е причина за разнообразния физикогеографски облик на общината. Средната надморска височина в периметъра на сметището е около 750 м., като релефът тук може да се отнесе към типа на хълмисто – нископланинския релеф.

Територията на общината се пресича в посока югоизток-северозапад-запад от р. Джерман. По пътя си тя приема няколко рилски притока – р. Горица, р. Отовица, р. Скакавица. Друга речна единица е р. Джубрена.

В долината на р. Джерман се наблюдава съвременно и старо речно корито. Съвременното речно корито променя често своето положение и големина. На север от него се наблюдават още няколко успоредни по-стари речни корита, които са разделени от незначителни по височина вододели. Главната причина за тази миграция на речното корито може да се приеме, че е тектонска – съвременните негативни движения в тази част на котловината.

В долината на р. Джубрена левия склон представлява заливна тераса, която на юг постепенно преминава в акумулативна повърхнина. Десният склон на долината се е развил в непосредствен допир с планинския склон на Верила. Долината на реката се е развила по тектонска линия. Нивото на подпочвените води в заливната тераса на р. Джубрена е близо до повърхността.

Долната граница на подножието се очертава от долината на р. Джерман, а за горна граница служи равната повърхност между подножието и стръмния склон на Рила. Покрай планинския склон реките и потоците образуват цяла система от наносни конуси, най-големи от които са тези на реките Сапаревска, Джерман и др. Подножието е изградено от делувиялни материали, съставени предимно от гнайси и в по-малка степен от гранити, гранитогнайси и др. Подножието има слаб наклон към р. Джерман. Планинският склон на Северозападна Рила е стръмен и силно пресечен. Той е изграден от кристалинни шисти – предимно гнайси, гранит, гранитогнайси и др. Склонът на Верила е по-полегат и е изграден от кристалинни шисти – гнайси, слюдени шисти и др. Среща се и гранит.

Дупнишката котловина има тектонски произход. Котловинното равнище (полето) има плосък релеф и се характеризира с преобладаващ акумулативен процес. Полето е изградено от алувиални и делувиялни материали (кватернерни чакъли и пясъци), които са изградени главно от кристалинни шисти – гнайси. Срещат се и гранити, гранитогнайси и др. Те представляват акумулативна повърхнина, която в по-голямата си част е заета от реките Джерман и Джубрена и вододела между тях.

Климатът на територията на община Сапарева баня е преходно-континентален с частично средиземноморско влияние, а във високите части от територията – планински. Климатичните условия се влияят от проникващите в Сапаревската котловина от запад (по долините на реките Струма и Джерман) средиземноморски въздушни маси. Промяната на метеорологичните величини във височина създава условия за ясно изразена височинна поясност на климатичните елементи. В котловинната и планинско-котловинната част от общинската територия (до 1000 м) климатът е умерено топъл до умерено прохладен, леко засушлив. Зимата е мека с неустойчива снежна покривка. Характерни са ранните есенни и късните пролетни слани. Наблюдават се температурни инверсии.

Преобладаващите по скорост ветрове са североизточните и източните със средна месечна скорост 1,5-2,5 м/с в котловинната част и 2,5-3,5 м/с в планинско-котловинната. По проявление преобладават източните ветрове, следвани от южните. Относителният дял на тихо време е около 77 % от годината. Често при проникване на средиземноморски въздушни маси се формира фьон, който предизвиква бързо затопляне и снеготопене в планинските подножия. Годишното количество на валежите е около 630 мм с два валежни максимума през май-юни и октомври-ноември и два минимума – през февруари и август. Дните със снежна покривка са между 15-35 годишно.

Над 1000 м надморска височина климатът е планински. Атмосферната циркулация се влияе от орографското зонироване на климатичните елементи. В южната част на територията са наветрените склонове на Рила със северно и северозападно изложение. По-малък дял имат подветрените склонове на Верила и Белчинска планина, които са с южно и югоизточно изложение. Зимата е студена, с чести мъгли и силни ветрове, особено във високите части, където средно 125 дни годишно са със силен вятър – 30-40 м/с. Пролетта и лятото са прохладни, а есента е по-топла от пролетта.

Средната януарска температура е $-4,5^{\circ}\text{C}$, средната юлска $+14,5^{\circ}\text{C}$, а средногодишната $+5^{\circ}\text{C}$. В най-високите части средните годишни температури са отрицателни: $-1,0^{\circ}\text{C}$ - $-2,0^{\circ}\text{C}$ като през зимните месеци (януари и февруари) минималните температури достигат до $-30,0^{\circ}\text{C}$.

Средногодишното количество на валежите в планинската климатична зона е около 850 мм като повече от половината са от сняг. Валежният режим е с летен максимум и зимен минимум. Снежната покривка се формира в началото на декември с дебелина от 20-30 см до 200-220 см, задържа се от 4 до 8 месеца в зависимост от надморската височина и изложението на склоновете. Средната продължителност на периода със снежна покривка е около 190 дни, а за високопланинската част от общината дните са 241. Относителният дял на тихо време е около 60 %. Високо в планината преобладават западните и северозападните ветрове са със средна скорост 3,5-7,5 m/s, а относителният дял на тихо време е около 7 %.

Сапарева баня е известен като града с най-горещата минерална вода в света. През 1957 г. при сондаж между планината и котловината при хидрологични проучвания на 73 м дълбочина настана "Гейзера-фонтан". Минералната вода извира естествено на височина 18 м. като температурата при неговия извор е $103,^{\circ}$ което го прави най - горещият в Континентална Европа, с няколко градуса повече от италианските Софиони и Джуржитела. "Гейзера-фонтан",

характеризира се като хипертермална, слабоминерализирана, сулфатно-хидрокарбонатна, натриева, флуорна, силициева и сулфатна вода.

Водата е бистра, безцветна, с миризма на сероводород. Общото количество окисляеми серни съединения, изчислени като сероводород е 15,8 мг/л. На извора водата отделя спонтанен газ, състоящ се изцяло от азот и инертни газове. Разположен в ниската част на склона на Рила планина той е стълб - височина, който се конкурира с високата планина. Една водна мъгла, издигаща се на фона на зелената планина. Стелец се пушек, обгръща капките - диаманти, за да ги скрие отново в дълбините на земята.

Седемте рилски езера е група езера с ледников произход, разположена в планината Рила. Това е най-посещаваната от туристи езерна група в България и е един от стотте национални туристически обекта. Езерата се намират в Дамгския дял на Северозападна Рила и са разположени стъпаловидно между 2095 и 2535 m н.в. Заемат вдлъбнатини по склона на планината, като отделните езера са свързани помежду си чрез малки поточета. При преминаването на водата по тези поточета са образувани малки водоскоци и водопади. Първите три езера – Сълзата, Окото и Бъбрека – се оттичат всяко поотделно в Близнака, от който водата преминава последователно през Трилистника, Рибното и Долното езеро. През последните две езера минава един вече мощен поток, който, изтичайки от най-долното езеро, дава началото на река Джурман (ляв приток на Струма).

Раздел I.2. Състояние на местната икономика.

Икономическата характеристика на общината се определя в много голяма степен от разполагаемите ресурси - наличен поземлен фонд, който е основа за развитие на икономически дейности от първичния (аграрен) сектор, включващ икономическите дейности „Селско и горско стопанство и рибовъдство“, както и наличието на ценни туристически ресурси с природен и антропогенен характер, които са условие и предпоставка за развитие на туризма, включен в обхвата на третичния сектор.

На територията на община по-добро икономическо развитие имат някои отрасли от първичния и особено от третичния сектор. Стопанската дейност в различни отрасли (икономически дейности) на преработващата промишленост има подчинено значение и тяхното развитие е свързано с осигуряване на трудова заетост и допълване на икономическия профил на общинската икономика, в която водещ е туристическият сектор. От отраслите от първичния сектор с по-голяма тежест е отрасъл „Селско стопанство“, съответно от третичния сектор по-добре представени са няколко отрасли – „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Хотелиерство и ресторантьорство“, „Строителство“, „Транспорт, складиране и пощи“. Регистрираните в общината предприятия са предимно малки и средни, като голяма част от бизнес секторите са с нисък потенциал за генериране на брутна добавена стойност и ниска икономическа активност. Развиват предимно семеен бизнес, при това в сферата на търговията и ресторантьорството. През изследвания период се наблюдава процес на значима секторна трансформация, в която туристическият бизнес се превръща в структуроопределящ сектор в местната икономика.

За преработващата промишленост за характерни производства, ориентирани основно в три икономически дейности: „Производство на изделия от текстил“ (шивашки цехове), „Производство на храни, напитки и тютюневи изделия“ (хлебопроизводство) и „Производствена изделия от дърво“ (дървообработващ цех). В отрасъл „Селско стопанство“ водеща роля има растениевъдството представено от производството на някои зърнени култури, на картофи и др. Туризмът е с водещи функции в третичния сектор – в структурата на нефинансовите

икономически дейности той е с най-високи икономически показатели⁴.

Един от показателите за определяне на динамиката в местната икономика е *броят на регистрираните предприятия* от нефинансовия сектор. Техният общ брой нараства през референтния период⁵: от 262 предприятия през 2014 г. до 328 предприятия през 2020 г.

Таблица. Нефинансови предприятия

(брой)

Видове икономически дейности	Година			
	2014	2016	2018	2020
Всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U), в т.ч.:	262	290	294	328
Селско, горско и рибно стопанство	13	14	14	14
Преработваща промишленост	19	20	21	21
Строителство	19	17	15	22
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	85	86	79	83
Хотелиерство и ресторантьорство	58	72	74	95

През първата година от референтния период най-голям е броят на предприятията от сектор „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ (85 предприятия), следван от сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ (58 предприятия). В края на периода позициите в това подреждане са разменени, като водещ по изследвания показател е сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“. При проследяване на динамиката на броя на предприятията през референтния период се наблюдава значително нарастване на броя на предприятията от сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“, докато в останалите икономически дейности се наблюдава незначителен ръст или дори намаляване на броя на предприятията в един от секторите - Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети.

Икономиката на Сапарева баня е зависима от резултатите на основния сектор, представен в нея - туристическия и в по-малка степен останалите сектори. Обща представа за икономическата активност на предприятията може да се придобие от основните икономически показатели - нетни приходи от продажби и стойност на дълготрайните материални активи на предприятията за съответната година. Проследяването на динамиката по този показател за периода 2014-2020 г. показва тенденция на нарастване на размера на нетните приходи от продажби през съответните години, както следва: 2014 г. – 31 925 хил. лв.; 2016 г. – 37 594 хил. лв. 2018 г. – 47 491 хил. лв. и 2020 г. – 53 208 хил. лв.

Таблица. Нетни приходи от продажби на нефинансовите предприятия

(хил. лв.)

Видове икономически дейности	Година			
	2014	2016	2018	2020
Всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U), в т.ч.:	31 925	37 594	47 491	53 208
Селско, горско и рибно стопанство	387	..	971	768
Преработваща промишленост	6 429	9 120	8 181	9 375
Строителство	2 684	2 169	6 248	5 968
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	10 178	11 288	13 120	17 213
Хотелиерство и ресторантьорство	4 046	5 758	7 557	7 792

⁴ Общ устройствен план на Община Сапарева баня 2017-2035 г.

⁵ Източник: НСИ, ИНФОСТАТ, Основни икономически показатели на нефинансовите предприятия по области, общини и икономически дейности.

В изготвения от Националния център за териториално развитие „Социално икономически анализ на районите в Република България“, с цел да се сравни икономическото състояние на областите и общините, е извършено групиране на общините в общо шест групи по показателя приходи от дейността на нефинансовите предприятия, в което първа е най-ниска, а шеста – най-висока. По този показател община Сапарева баня попада във втора група, обхващаща 51 общини в България с приходи от дейност на нефинансовите предприятия между 50 000 и 99 999 хил.лв.

Ниското класиране на общината се дължи преди всичко на големината на общинската икономика, а самият показател не улавя нейния потенциал за ръст на приходите от продажби, който почти се удвоява през периода. Разгледаните приходи от продажби по икономически сектори показва намаляване на относителния дял на индустрията и дейностите в селското и горското стопанство и значителното увеличение на приноса на сектора на услугите.

Нарастване се наблюдава и по отношение на показателя стойност на дълготрайните материални активи на предприятията от нефинансовия сектор, която по години е, както следва: 2014 г. – 44 866 хил. лв.; 2016 г. – 37 966 хил. лв.; 2018 г. – 45 639 хил. лв. и 2020 г. – 54 562 хил. лв.

Предприятията от всички сектори в общинската икономика, с изключение на сектор „Строителство“ увеличават разходите за ДМА, но с различен размах. Най-значимо е увеличението на активите в туристическия сектор – почти четирикратно, което е още един показател за превръщането на този сектор в „двигател“ на общинската икономика. Нещо повече, в началото на периода делът на активите в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ е само 16,34%, а през последната изследвана година формира над половината от стойността на активите – 51,38%. Противоположно е представянето на сектор „Строителство“, който през 2014 г. е формирал 38,48% от стойността на ДМА в нефинансовия сектор, а през 2020 г. този дял намалява до 1,44%.

Таблица. Дълготрайни материални активи

(хил. лв.)

Видове икономически дейности	Година			
	2014	2016	2018	2020
Всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U), в т.ч.:	44 866	37 966	45 639	54 562
Селско, горско и рибно стопанство	760	1 332	1 133	2 190
Преработваща промишленост	2 590	5 687	6 954	5 247
Строителство	17 264	1 004	400	788
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	1 315	1 125	2 080	1 417
Хотелиерство и ресторантьорство	7 330	13 402	18 834	28 035

През 2020 г. нефинансовите предприятия в община Сапарева баня са произвели продукция на стойност 38 107 хил. лв., като продукцията на преработващата промишленост достига 9 129 хил. лв., продукцията в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ е 6 747 хил. лв., а строителството е на трето място с 6 336 хил. лв. По стойност на произведена продукция от нефинансовите предприятия към края на периода водещи са секторите „Преработваща промишленост“, сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ и сектор „Строителство“.

Таблица. Произведена продукция от нефинансовите предприятия по години

(хил. лв.)

	Година			
	2014	2016	2018	2020
Всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и У), в т.ч.:	23 729	27 171	36 011	38 107
Селско, горско и рибно стопанство	405	..	871	715
Преработваща промишленост	6 292	9 339	8 234	9 129
Строителство	2 842	2 012	6 775	6 336
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	1 951	1 825	2 203	2 424
Хотелиерство и ресторантьорство	3 553	4 889	6 431	6 747

В сравнение с 2014 г., е реализиран ръст по този показател във всеки от изследваните икономически сектори, когато предприятията от нефинансовия сектор в общината са произвели общо продукция на стойност 23 729 хил. лв., (60,59 на сто), от които 6 292 хил. лв. (45,09 на сто) от преработващата промишленост, от хотели и ресторанти – 3 553 хил. лв. (89,90 на сто) и 2842 хил. лв. (122, 94 на сто) от строителните предприятия. Като цяло общинската икономика се характеризира с ниска добавена стойност по фактори на производството.

През 2020 г. общият средногодишен брой на заетите лица в икономиката на община Сапарева баня е 1086 лица. Водещите стопански сектори са преработващата индустрия с 228 работни места (24,02%) и секторът на услугите – търговия и ремонт, където са заети 163 лица (18,68%), а в хотели и ресторанти са заети 251 души (17,83%). Спрямо базовата година броят на работните места нараства незначително - с 37 лица или 3,53% спрямо 2014 г. Този прираст се дължи само на туристическия бизнес, като в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ ръстът е 64 лица или 34,22%, а във всички останали бизнес сектори се наблюдава намаляване на заетостта. В края на изследвания период най-голям е делът на заетите в туристическия сектор, което се дължи на значителното му нарастване, при едновременно намаление на заетите в останалите сектори. Разпределението на броя на заетите в отделните икономически отрасли на местната икономика очертава структуроопределящата роля на туристическия бизнес, а динамиката му – перспективите за развитие.

Таблица. Заети лица в нефинансовите предприятия

(брой)

Видове икономически дейности	Година			
	2014	2016	2018	2020
Всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и У), в т.ч.:	1 049	1 113	1 115	1 086
Селско, горско и рибно стопанство	30	..	..	15
Преработваща промишленост	252	348	291	228
Строителство	120	59	91	101
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	196	192	181	163
Хотелиерство и ресторантьорство	187	224	243	251

Сравнени по показателя производителност на труда, измерена като стойността на произведената продукция, спрямо броя на заетите, през 2020 г. водещи са предприятията от сектор „Строителство“ (62,7 хил. лева на 1 зает), следвани от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ (47,7 хил. лева) и сектор „Преработваща промишленост“ (40,0 хил. лева). Предприятията от третичния сектор са със значително по-ниска производителност на труда, което се дължи на материалния компонент в структурата на добавената стойност.

Подреждането по този показател остава почти непроменено спрямо базовата година, като представянето на предприятията се различава по значителния размах в темпа на нарастване в посочените три водещи стопански сектора. Положителната тенденция на нарастване на производителността на труда се наблюдава най-изразено в селскостопанските и горскостопанските предприятия (253,09%), но техният дял в общинската икономика е малък и този резултат не е представителен за промените в производителността на труда. На следващо място са предприятията, опериращи в областта на строителството, където производителността на труда е нараснала с 164,88%, и на трето място - в предприятията от преработващата промишленост, където производителността на труда е нараснала с 60,36% за 2020 г. спрямо 2014 г.

Тенденцията за постоянно увеличаваща се производителност на труда в първичния сектор, най-вече в горскостопанските дейности, съответства на увеличение на стойността на ДМА, а в производствените предприятия ръстът на стойността на активите изпреварва този на производителността на труда. Поради това технологичното обновление в горския сектор, и най-вече в общинското предприятие, трябва да продължи. Наблюдаваният ръст в строителния сектор не кореспондира с значителното намаление в стойността на активите, и се дължи на подобрена организация на икономическата дейност. Положителен ефект върху стопанската дейност ще има и въвеждане на съвременни иновативни и цифрови решения във всеки сектор и икономическа дейност в общинската икономика.

Спрямо нетните приходи от продажби, падащи се средно на 1 зает в нефинансовите предприятия, функциониращи в различните отрасли на територията на община Сапарева баня, на първо място, с най-високи стойности на показателя за 2020 г. са предприятията, осъществяващи дейности по търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети с 105,6 хил. лв. годишно нетни приходи от продажби средно на 1 зает. Първенството на този сектор в приходите от продажби спрямо заетите лица се дължи на спецификата на отрасъла и сравнително ниската му ресурсна интензивност при характерно високи търговски обороти спрямо останалите отрасли. Следва предприятията от секторите „Строителство“ (59,1 хил. лв.), „Селско, горско и рибно стопанство“ (51,2 хил. лв.) и „Преработваща промишленост“ (41,1 хил. лв.), които се характеризират с по-голяма ресурсоемкост, спрямо предприятията от третичния сектор.

Пазарът на труда в общинската икономика се характеризира, освен чрез броя на заетите лица, и с размера на разходите за възнаграждения в отделните икономически отрасли, както и производните им среднопретеглени разходи за възнаграждения на 1 заето лице. Размерът на разходите за работна сила на предприятията от нефинансовия сектор се увеличава през изследвания период във всички сектори, с изключение на сектор „Селско, горско и рибно стопанство“. Спрямо ръста на нетните приходи от продажби на предприятията ръстът на възнагражденията е изпреварващ в сектор Хотелиерство и ресторантьорство“, съответстващ – в сектор „Преработваща промишленост“ и изоставащ в сектор „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“.

Таблица. Разходи за възнаграждения

(хил. лв.)

Видове икономически дейности	Година			
	2014	2016	2018	2020
Всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U), в т.ч.:	7 503	5 133	6 306	7 292
Селско, горско и рибно стопанство	87	49	77	71
Преработваща промишленост	1 014	1 541	1 579	1 474
Строителство	..	235	435	871

Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	533	606	732	751
Хотелиерство и ресторантьорство	691	823	1 198	1 392

Разходите за възнаграждения през 2020 г. в отделните стопански сектори са най-високи в предприятията от преработващата промишленост (1474 хил. лв.), следвани от тези в туристическия сектор (1392 хил. лв.). В първия сектор причината е в обема на произведената продукция, а във втория - големия брой заети в дейностите лица. Среднопретеглените разходи за възнаграждения на 1 зает, определени като общата стойност на тези разходи, спрямо броя на заетите в съответния отрасъл, през същата година са най-високи в строителството (8,6 хил. лв.), следвани от преработвателните предприятия (6,5 хил. лв.). В останалите сектори възнагражденията са под средното за общинската икономика.

В обобщение, през референтния период се наблюдава съществена динамика в броя на заетите в трите икономически сектора, като броя на заетите в аграрния и индустриалния сектор бележи трайна тенденция на намаляване. Единствено в сектора на услугите се наблюдава устойчива положителна тенденция на нарастване на броя на заетите в него, която се дължи на туристическите предприятия. Тези резултати се дължат на комбинация от фактори – от една страна намаляване на пазарния дял на предприятията, а от друга – с технологичното обновление на средствата за производство намалява потребността от работна ръка. Независимо от причините, ролята на местната власт е да подкрепя бизнес сектора с информация за възможностите за модернизация на предприятията, включително със средства от фондовете на ЕС и с насърчителни мерки за запазване на броя на заетите лица и създаване на нови работни места. Възможностите за подкрепа на туристическия бизнес са по-обширни, включително провеждане на събития, маркетинг на туристическата дестинация и изграждане на туристическа инфраструктура.

Икономически сектор на фокус: Туризм

Разнообразието на наличните туристически ресурси в общината обуславя развитието на различни форми на туризъм – балнеоложки, познавателен, ски-туризъм, културен, екотуризъм. Значението на туристическия сектор за общинската икономика е признато отдавна⁶, при все че градът е определен като курорт от местно значение⁷, но едва след 2018 г. се наблюдава значително увеличение на капацитета на местата за настаняване и на резултатите от тяхната дейност. Динамиката в дейността на средствата за подслон (с капацитет над 10 легла) по данни се наблюдава в почти двукратното увеличение на броя на местата за настаняване (173,91%), ръста в броя на туристите (58,15%) и особено по отношение на реализираните приходи от нощувки (346,04%).

Таблица. Места за настаняване в община Сапарева баня по години

Година	Места за настаняване - бр.	Легла - бр.	Легла-денонощия - бр.	Стаи - бр.	Реализирани нощувки - бр.	Пренощували лица - бр.	Приходи от нощувки - лв.
2022	63	2 259	561 090	836	112 416	60 830	7 124 375
2021	44	1 742	522 208	641	82 752	45 312	3 484 198
2020	44	1 682	406 580	605	64 548	34 575	2 313 091
2019	49	1 766	533 460	645	100 588	54 434	2 886 660

⁶ Например в Стратегията за местно икономическо развитие за периода 2007-2013, изготвена през 2006 г.

⁷⁷ Списък на курортите в Република България, одобрен с Решение на МС № 153 от 24 февруари 2012 г.

2018	43	1 673	544 818	608	101 552	59 886	2 669 022
2017	36	1 578	528 443	583	93 268	52 383	2 314 633
2016	37	1 655	542 457	623	87 443	47 012	2 092 269
2015	23	1 369	462 963	506	72 702	40 493	1 689 506
2014	23	1 364	459 115	503	77 163	38 463	1 597 256

Освен това туристическият сектор заема водещо място в областната икономика поради изключително динамичното представяне през последните години на предприятията от сектор „Туризм“ в общината. Делът на местата за настаняване в общината, в сравнение с област Кюстендил нараства от 34,33% през 2014 г. до 53,85% през 2022 г., съответно на стаите в тях – от 36,90% до 47,66%. В резултат на това и делът на реализираните приходи от нощувки бележат ръст спрямо областно ниво – от 34,78% до 65,59%.

Година	Области Общини	Места за настаняване - бр.	Легла - бр.	Легла-денонощия - бр.	Стаи - бр.	Реализирани нощувки - бр.	Пренощуващи лица - бр.	Приходи от нощувки - лв.
2022	Кюстендил	117	4 274	1 042 351	1 754	191 933	106 989	10 861 567
	Сапарева баня	63	2 259	561 090	836	112 416	60 830	7 124 375
2018	Кюстендил	87	3 298	1 054 556	1 366	181 480	111 325	6 485 869
	Сапарева баня	43	1 673	544 818	608	101 552	59 886	2 669 022
2014	Кюстендил	67	3 186	975 971	1 363	156 173	76 234	4 592 239
	Сапарева баня	23	1 364	459 115	503	77 163	38 463	1 597 256

Освен средствата за подслон с капацитет над 10 легла, в туристическата инфраструктура са включени и местата за настаняване – малки семейни хотели, къщи за гости, самостоятелни стаи, вили, хижи, бунгала и др. Към края на 2014 г., категоризираният обекти са общо 43, в това число – 8 хотела, 5 хижи, 6 почивни станции, бунгала, 22 къщи за гости, 13 стаи за гости. Само 10 години по-късно категоризираният обекти⁸ са общо 198, от които хотелите са 19, къщите за гости са 118, а апартаментите и стаите за гости са 54.

Икономически сектор на фокус: Селско и горско стопанство.

Поземлени и горски ресурси. От цялата територия на общината 41 121 дка (или 22,7%) са частна собственост, заета от ниви, трайни насаждения, ливади, мери и пасища и др. Държавна собственост са 126 387 дка или 69,9 % от територията на общината. Това са земите на държавния горски фонд, държавния поземлен фонд, реките, каналите, пътищата, летище и др. Общинска е собствеността върху 6 972 дка. - обработваеми земи, мери и пасища, полски пътища, негодни земи и др. Част от ливадите (25 дка на територията на общината са собственост на религиозни организации). В групата „друга собственост“ (6 416 дка, са включени селищните територии на населените места, промишлени и складови зони и застроени обекти извън населените места, част от мерите и пасищата. Община Сапарева баня притежава 61 995.1 дка гори и земи в горски фонд.

Земеделски площи. По данни на МЗХ⁹ стопанисваната от земеделските стопанства в общината използваната земеделска площ е общо 6801 ха, която е 10,43% от ИЗП в област Кюстендил. Използваната земеделска площ е разпределена на 226 земеделски стопанства с местонахождение на територията на община Сапарева баня, а 4 стопанства нямат ИЗП. Наблюдава се налице значително увеличение на ИЗП в сравнение с 2010 г., когато е била 2045

⁸ По данни от Националния туристически регистър

⁹ МЗХ, Преброяване на земеделските стопанства през 2020 г.

ха. Промяната е в резултат на прилаганата Обща селскостопанска политика, като се наблюдава трайна тенденция за увеличаване на заявените площи по Схемата за единно плащане на площ. Средният размер на земята за стопанства в общината е 30 ха, което е двукратно повече от този размер в областта (16 ха), но е под средния размер за страната (36 ха).

Земеделски стопанства. Броят на регистрираните земеделски производители в общината през 2020 г. е 230. Земеделските производители са около четири пъти по-малко от регистрираните през 2010 г., когато са били 864. Почти всички лица, заети в земеделието, са самите стопани и членовете на техните семейства. От общо 249 ГРЕ вложен труд от постоянно заетите 236 ГРЕ е трудът на семейна работна сила в стопанствата в общината е 94,56%, при дял по този показател за областта 86,27% и за страната 67,14%. Делът на сезонно заетата работна сила в стопанствата в общината (26 ГРЕ), спрямо постоянната такава, е само 9,29%.

Таблица. Вложен труд в годишни работни единици (ГРЕ) от постоянно заетата и сезонната работна сила

Области и общини	Вложен труд - ГРЕ				
	Общо	Постоянно заета работна сила		Сезонна работна сила (временно наети и изпълнители по договори)	
		Общо	Семейна работна сила	Несемейна работна сила	
Кюстендил	4643	4042	3487	555	601
Сапарева баня	275	249	236	14	26

Обработваемата земя в общината е общо 2759 ха или 12,73% от обработваемите площи в област Кюстендил. С най-голям дял от обработваемата земя в община Сапарева баня са площите, заети със зърнено-житни култури (пшеница и ръж) - (1891 ха, 68,52%), технически култури - (521 ха, 18,87%). На трето място са площите, засети с кореноплодни и фуражни култури (113 ха, 4,10%). Зеленчукопроизводството и овощарството са слабо представени - овощни видове са засадени на площ 65 ха, а ягоди, пресни зеленчуци и цветя – на площ от 9 ха. Причината за така представената структура на стопанствата по площи с отглеждани култури е в размера на предоставяните финансови средства чрез провежданата Обща селскостопанска политика, както и възможностите за механизизирана обработка на земята, прилагана при тях.

Таблица. Стопанства и категории използвана земеделска площ по статистически райони, области и общини

Области и общини	ИЗП на стопанството на открито		Обработваема земя		Зърнено-житни култури		Зърнено-бобови култури - общо	
	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)
Кюстендил	4144	65202	1544	21679	663	11867	59	346
Сапарева баня	226	6801	151	2759	118	1891	5	0

Области и общини	Технически култури - общо		Кореноплодни и фуражни култури		Ягоди, пресни зеленчуци и цветя		Други култури на обработваема земя	
	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)
Кюстендил	220	3817	1066	2493	498	306	630	2850
Сапарева баня	31	521	124	113	9	6	90	228

Области и общини	Семейни градини		Постоянно затревени площи		Овощни видове и други трайни насаждения без лозя		Лозя - общо	
	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)	Стопанства (брой)	Площ (ха)
Кюстендил	392	24	1618	39757	2652	3627	79	91
Сапарева баня	31	с	160	3975	113	65	1	с

Селскостопански животни, птици и пчели отглеждат 110 стопанства в общината с общо 943 животински единици, като в 35 стопанства се отглеждат говеда и биволи, в 63 - овце, в 24 – еднокопитни, в 9 кози и в 13 – свине. Пчелните семейства са 666. Стопанствата, в които се отглеждат птици са 35, а пчелни семейства – 15. Средният размер на стадата е говеда - 10,9 глави, овце – 18,4 глави, кози – 5,8. Пчелините са със средно над 44 пчелни семейства. Млечните крави са 309, овцете-майки са 2765, а козите-майки - 46.

Таблица. Разпределение на стопанствата по видове и категории животни

Области и общини	Говеда и биволи		Крави и биволици		Кози		Кози майки и млади женски кози за разплод	
	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни
Кюстендил	373	8438	332	5335	559	4440	558	4183
Сапарева баня	35	587	29	309	9	47	9	46

Области и общини	Овце		Овце майки и млади женски овце за разплод		Свине		Еднокопитни	
	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни
Кюстендил	433	17211	432	16199	183	469	164	2195
Сапарева баня	63	2806	63	2765	13	25	24	252

Области и общини	Птици		Кокошки носачки и подрастващи		Зайци		Пчелни семейства	
	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни	Стопанства	Животни
Кюстендил	271	101289	259	96201	11	989	156	6595
Сапарева баня	35	513	35	413	1	с	15	666

Животновъдството в общината почти няма пазарен характер, като животи се отглеждат предимно в домашните дворове за самозадоволяване на населението. Малък е броят на фермите, като преобладават дребните стопанства, които са семеен поминък. Отглеждат се основно говеда, овце и коне, малко са стадата кози, отглеждат се птици и пчелни семейства. Наблюдава се трайна тенденция за намаляване броя на отглежданите селскостопански животни. За едно десетилетие броят на животните в стадата е намалял почти наполовина.

Поради полупланинския и планински характер на територията е подходяща за производство на груби и зърнени фуражи, а съществуващите мери и пасища, са подходящи за развитието на животновъдство. С оглед на местоположението и екологичното състояние на територията общината, както и нивото на природозащита и площта на защитените територии, са налице условия за развитие на пчеларството. Използването на геотермалната енергия на минералните води за отопление на оранжерии може да повиши икономическата целесъобразност на земеделската дейност.

В структурата на първичния сектор, освен селското стопанство е включено и горското стопанство. В териториалния баланс на община Сапарева баня значителна част е горска територия. В нея са включени 94875 дка, което съставлява 52,5% от площта на общината. Значителна част от горските територии е заета от стопански гори (51756 дка) – 54,6% от този фонд. За стопанисване на общинския горския фонд е създадено общинско горско предприятие, чиято икономическа дейност е дърводобив на обла дървесина.

Раздел I.3. Развитие на социалната сфера и човешките ресурси.

Демографски характеристики на населението.

По данни на НСИ от проведеното преброяване на населението към 07.09.2021 г. общият брой на населението в община Сапарева баня е 6 691 души, което съставлява 5,99% от населението в област Кюстендил към тази дата (111 736 души). Общият брой на населението в общината в периода между двете преброявания¹⁰ намалява с 837 души (-11,12%), като тази относителна стойност в динамиката на броя на населението в разглеждания период е съизмерима с темпа на намаляване на населението в страната (-11,47%) и по-благоприятна от темпа на намаляване на населението в област Кюстендил (-18,25%). По този показател общината изпреварва големите по брой население общини в областта - община Кюстендил (19,12%) и община Дупница (15,99%).

Средната гъстота на населението към 31.12.2022 г. е 35,8 души на кв. км, която приблизително равна със средната за областта (35,5 души на кв. км) и е значително по-ниска от средната за страната (58,1 души на кв. км), показател за съществуващите териториални диспропорции. Ниската гъстота на населението се влияе от механичното и естественото движение на населението, както и от процеса на урбанизация. Предпоставки за ниската степен на урбанизация са планинския и полупланински релеф на територията на общината, който влияе на броя на населените места в общината.

По данни от текущата демографска статистика на НСИ броят на населението на община Сапарева баня към 31.12.2022 г. е 6 475 души¹¹, което съставлява 5,96 на сто от населението на област Кюстендил (108 703 души). Динамиката на показателя брой на населението е трайно негативна, като към 31.12.2014 г. броят на населението на общината е 7 118 души, към 31.12.2018 г. – 6 660 души. Делът на населението на общината спрямо населението на областта варира между 5,56 и 5,69% през целия разглеждан период, с изключение на последната година, когато бележи увеличение до 5,96%

Таблица. Население към 31.12. по области и общини

Области	(брой)								
Общини	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Кюстендил	127 969	126 014	123 431	121 099	119 041	116 915	116 619	113 440	108 703
Сапарева баня	7 118	7 024	6 924	6 816	6 660	6 608	6 639	6 439	6 475

¹⁰ Предишното преброяване е проведено от НСИ на 01.02.2011 г.

¹¹ Населението на общината е малко над установения с чл. 8, ал. 1, т. 1 от Закона за административно-териториално устройство на Република България демографски минимум за създаване на нова община, а именно наличие на население над 6000 души.

Към края на 2022 г. малко над половината от населението на общината живее в общинския център гр. Сапарева баня (3453 души, 53,33%), а останалата част е равномерно разпределена в другите населени места – с. Овчарци (864 души, 13,34%), с. Ресилово (1097 души, 16,94%), с. Сапарево (1061 души, 16,39%). Курортното селище Паничище няма постоянно население след 2011 г. Прави впечатление, че населението на гр. Сапарева баня се увеличава към края на 2022 г., спрямо предходната година, поради което може да се очаква промяна на негативната демографска тенденция. Община Сапарева баня се отличава с нисък дял на градското население в сравнение с областта и страната. Това се дължи на броя на населението в трите села, който е почти равен на населението в общинския център.

Таблица. Население към 31.12. по общини и населени места

Общини	(брой)								
Населени места	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Сапарева баня	7 118	7 024	6 924	6 816	6 660	6 608	6 639	6 439	6 475
с. Овчарци	1 013	988	977	965	931	910	905	887	864
с. Паничище	-	-	-	-	-	-	-	-	-
с. Ресилово	1 235	1 203	1 177	1 155	1 121	1 108	1 136	1 110	1 097
гр. Сапарева баня	3 682	3 630	3 595	3 541	3 487	3 502	3 523	3 396	3 453
с. Сапарево	1 188	1 203	1 175	1 155	1 121	1 088	1 075	1 046	1 061

Прирастът на населението в общината и съставните населени места през изследвания период е отрицателен - по населени места, както следва: - гр. Сапарева баня (-229 души, -6,22%), с. Овчарци (- 149 души, -14,71%), с. Ресилово (- 138 души, -11,17%), с. Сапарево (-127 души, - 10,69%) или общо - 643 души.

Структура на населението. Стандартната възрастова структура на населението по данни от текущата демографска статистика към края на 2022 г. е - в под трудоспособна възраст са 799 лица, или 12,34% от населението в общината, в трудоспособна възраст са 3687 лица, които формират 56,94%, и в над трудоспособна възраст – 1989 лица - 30,72%. Тези дялове са сравними с тези на областно ниво, като делът на лицата в трудоспособна възраст 1 пункт повече, за сметка на по-големия дял на възрастното население в областта.

	Области Общини	Общо			Под трудоспособна възраст			В трудоспособна възраст			Над трудоспособна възраст		
		общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
2022	Кюстендил	108 703	52 220	56 483	14 320	7 311	7 009	60 596	32 334	28 262	33 787	12 575	21 212
	Сап. баня	6 475	3 191	3 284	799	427	372	3 687	1 995	1 692	1 989	769	1 220
2018	Кюстендил	119 041	57 944	61 097	15 341	7 889	7 452	66 565	36 038	30 527	37 135	14 017	23 118
	Сап. баня	6 660	3 295	3 365	787	420	367	3 778	2 049	1 729	2 095	826	1 269
2014	Кюстендил	127 969	62 339	65 630	16 311	8 413	7 898	73 353	39 451	33 902	38 305	14 475	23 830
	Сап. баня	7 118	3 537	3 581	888	454	434	4 127	2 236	1 891	2 103	847	1 256

През периода 2014-2022 г. намалява населението във всяка от възрастовите групи, но двукратно по-малко е загубата на население в над трудоспособна възраст. Това се дължи както на увеличената продължителност на живота, така и на загубата на младо трудоспособно население поради миграция. По отношение на *половата структура* на населението се наблюдава незначителен превес на жените спрямо мъжете, в резултат на по-високата продължителност на живота при тях.

Раждаемост и смъртност. Нивото на общата смъртност в общината продължава да е твърде високо. Броят на умрелите лица през 2022 г. е 171, а коефициентът на обща смъртност – 26,2‰. Спрямо 2015 г. броят на умрелите се увеличава с 29 лица, когато коефициентът на смъртност е 20,1‰, а спрямо 2018 г. с – 31, при коефициентът на смъртност през тази година – 20,6‰. Високото ниво на смъртност се дължи на увеличаване на броя на умираанията при едновременно намаляване на средногодишния брой на населението.

През 2022 г. в общината са регистрирани 56 живородени деца. В сравнение с 2015 г. броят на живородените се увеличава с 20 деца. Коефициентът на раждаемост е 8,6‰ през 2022 г., 7,6‰ през 2018 г. и 5,1‰ през 2015 г. Въпреки, че нивото на раждаемост все още е твърде ниско, през разглеждания период се увеличава, като през 2022 г. този коефициент вече е над средното за областта. Относително ниската раждаемост се дължи и на понижената плодовитост на жените в родилна възраст и намаляването на техния брой, както и на влиянието на други социални и икономически фактори, които водят до отлагането на раждане на дете. Прави впечатление увеличаването през периода на броя на ражданията по възраст на майката в диапазона 30 – 34 г. и 35 – 39. В резултат на това общината има отрицателен естествен прираст през целия изследван период.

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение. През 2022 г. се наблюдава положителен механичен прираст от 15 лица, но това не може да компенсира негативния естествен прираст. Нещо повече, по отделни години през разглеждания период се наблюдава както положителен, така и отрицателен механичен прираст.

Демографската ситуация е отразява върху цялостното развитие на територията. Демографските промени влияят пряко върху всички сектори и системи на социалния и икономическия живот. Процесът на депопулация в общината продължава и това е проблем, който ще продължи да оказва негативно въздействие най-вече върху работната сила и възпроизводствения потенциал на територията. Намаляването на населението в община Сапарева баня е основен неблагоприятен демографски фактор, който има задържаща роля в развитието на общината. На следващо място намаляването на населението в общината е причина за намаляване и на неговата географска гъстота. Негативните тенденции в развитието на демографските процеси водят до задълбочаване на промените във възрастовата структура на населението. Намаляването на броя и застаряването на населението се дължат на намаляване на населението в младите възрасти. Трайната тенденция в намаляването на населението в подтрудоспособна възраст ще доведе и до намаляване на населението в трудоспособна възраст в бъдеще. Делът на населението в надтрудоспособна възраст ще нараства, в резултат на което ще се увеличат потребностите от социални и медицински услуги.

Наблюдаваната депопулация в община Сапарева баня е резултат на едновременното негативно влияние на неблагоприятната възрастова структура, която се характеризира с отрицателен прираст във всички възрастови групи, както и поради емиграция най-вече сред младото население. Това негативно демографско развитие изисква активна политика за задържане на младото население, включително чрез подобряване на качеството на живот, и стимулиране на социално-икономическо развитие. Тенденцията за миграция на населението към по-големите населени места, породено и от близостта на гр. София, в комбинация с намаляване на населението на малките населени места, поставят и редица въпроси за функционирането, ефективността и качеството на редица социални услуги и такива в сферата на здравеопазването, образованието, достъпността и комуникациите.

Етнос и вероизповедание. По данни от преброяването на населението към 07.09.2021 г. етническият състав на община Сапарева баня включва българско, турско и ромско население. Общо 96,05% от жителите на общината се самоопределят като българи, 0,01% - като турци и 2,02% - като роми. Принадлежност към християнско вероизповедание са посочили 6113 души, а мюсюлманско – 2 души. Останалата част не се самоопределят, не желаят да отговорят или етносът, съответно вероизповеданието им са непоказани.

Икономически характеристики на населението.

Икономически активното население характеризира състоянието на местната икономика и стопанския потенциал на територията и работната сила. В тази категория от населението попадат лицата във възрастовата група от 15 до 64 годишна възраст. Структурата на икономически активното население се определя от броя на заетите и безработните лица, както и на онези извън работната сила.

По данни от преброяването на населението към 07.09.2021 г. икономически активното население е 4076 души, от които заети са 2538 души, безработни – 279 души, а извън работната сила са 1259 души. Структурата на икономически активното население в общината е по-благоприятна спрямо тази в област Кюстендил, която се отличава с по-висока стойност на коефициента на икономическа активност и коефициента на заетост.

Таблица. Икономически характеристики на населението към 07.09.2021 г..

Области Общини	Общо	Работна сила	Заети	Безработни	(брой)		(процент)	
					Лица извън работната сила	Коефициент на икономическа активност	Коефициент на заетост	Коефициент на безработица
Кюстендил	67 128	42 670	38 595	4 075	24 458	44,9	40,6	9,5
Сапарева баня	4 076	2 817	2 538	279	1 259	48,9	44,1	9,8

Безработица. Броят на регистрираните безработни лица в община Сапарева баня към 31.12.2022 г. е общо 148 лица, от които безработните младежи (до 29 г. вкл.) са 16 лица, а продължително безработните (с регистрация повече от една година) са 4 лица. Към тази дата равнището на безработица е 5,3%, което е по-ниско от стойността на същия показател за област Кюстендил (7,5%), като е и най-ниско измежду всички общини в областта. Нивото на безработица в общината отбелязва значителен спад през анализирания период. През 2014 г. безработните лица са 504 (16,4%), а през 2018 г. – 204 (6,62%). През 2014 г. безработните младежи (до 29 г. вкл.) са 75, през 2018 г. те са 26. Броят на безработните лица с регистрация повече от една година бележи намаление през последната изследвана година спрямо 2018 г. (22 души) и особено спрямо 2014 г., когато те са били 229 души.

Профилът на безработицата на територията на община Сапарева баня показва тенденция за постоянна регистрирана безработица на нискоквалифицираните и/или без квалификация жители на общината. От регистрираните безработни лица голяма част са роми с ниска степен на квалификация и образование. Това създава трудности при намирането на подходяща професионална реализация за тези групи хора. Освен това продължителната безработица води до загуба на умения и деквалификация на работната сила и влияе негативно на възможностите за трудова заетост, в дългосрочен план.

От голямо значение са действията, насочени към обучение на безработни и на заети с неквалифициран труд, за да се намали вероятността хората, останали без работа или застрашените от безработица, да бъдат изключени от пазара на труда и да имат необходимост от социално подпомагане. Важно условие за подобряване на качеството на упражнявания труд е повишаването на пригодността на работната сила за заетост чрез усъвършенстване на формите за преквалификация и привеждането ѝ в съответствие с изменящите се изисквания на търсенето на труд в общината, най-вече вследствие на развитието на туризма.

Трудови пътувания. По данни от проведеното от НСИ през 2021 г. Преброяване на населението и жилищния фонд в Република България, от общо 2617 заети лица в община Сапарева баня, отиват на работа в друго населено място 1221 лица, 250 лица от които в същата община, в община от същата административна област – 620 лица и 351 лица в община от друга област. Делът на трудовите мигранти в общината е 46,66%, който е по-висок от този дял в област Кюстендил (32,75%) и значително по-висок от техния дял за страната (18,59%).

Трудовата миграция е една от най-значимите причини за недостиг на квалифицирана работна ръка. Трудовите пътувания са мотивирани най-често от по-високите възнаграждения в големите градове и столицата, както и от моноструктурния характер на местната икономика.

В териториалния план за справедлив преход на област Кюстендил е посочено, че през 2020 г. работната сила на минните/енергийните предприятия в областта е 1,5 хил. служители, от които само 0,1 хил. служители пътуват от други области. Най-засегнатите общини от климатичния преход по отношение на загубата на работни места са Дупница (0,7 хил. души); Бобов дол (0,5 хил. души); Кюстендил (0,1 хил. души) и Сапарева баня (0,06 хил. души).

Трансформиращите се сектори, които осъществяват дейности, свързани с доставката на специализирани инсталации за производство на енергия, машини и части, както и спомагателни дейности за производство на енергия, ще могат да се адаптират към неутрална по отношение на климата икономика, чрез подкрепа от фонда за справедлив преход. Предстоящото картографиране на косвено засегнатите от климатичния преход лица, ще адресира мерки за преквалификация и повишаване на квалификацията на тези лица, повишаване на адаптивността към професиите, включително свързани с климатичния преход или с технологичните промени/неутралното по отношение на въглеродните емисии производство.

Раздел I.4. Инфраструктурно развитие, свързаност и достъпност на територията.

Транспортна инфраструктура и пътна мрежа.

Транспортната инфраструктура има ключово значение за социално-икономическото развитие на територията, тъй като осигурява достъп до населените места, производствените зони и местата за отдых и туризъм. Добрите транспортни връзки с големите градове правят селата и малките градове по-атрактивни за живот. В бъдеще се очаква работата от дома да стане по-популярна и това може да засили привлекателността на селски райони с добра комуникационна инфраструктура.

На територията на общината няма изградена железопътна мрежа. Най-близката жп гара се намира в гр. Дупница, на международната ж.п. магистрала София – Владая – Радомир – Кулата – Солун, чрез която се осъществява железопътният достъп до общината.

На територията на общината няма действащо летище или летателна площадка за гражданска авиация. Най-близко е разположено летище „София“, което отстои на 75 км. от гр. Сапарева баня. Летище „Крумово“ до гр. Пловдив е на разстояние 160 км. В миналото са разглеждани

възможности за възстановяване на бивше военно летище, което се намира частично в границите на общината и съседната община Дупница, за граждански цели.

Пътната мрежа на община Сапарева баня е формирана от пътища от републиканската пътна мрежа и от общински и местни пътища. Общата дължина на пътищата е 57 км. Общата дължина на републиканските пътища на територията на общината е 21,9 км, а гъстотата на пътната мрежа¹² е 12,11 км/100 кв.км., която е по-голяма от гъстотата на пътната мрежа в област Кюстендил (20,6 км/100 кв. км.) и страната (17,9 км/100 км). Разположението на транспортната инфраструктура в общината е повлияна от особеностите на релефа и от развитието на селищната мрежа. Ниският относителен дял на дължината на пътищата в община Сапарева баня, в сравнение с тези в област Кюстендил е обусловен от малкия брой населени места, неголямата площ и силно изразения планински характер на релефа.

През територията на общината не преминават пътища, които са част от основната или разширената TEN-T мрежа. В близост до общината преминава автоагистрала "Струма", която е част от трансевропейския транспортен коридор №4 и свързва столицата София с южната граница на страната при Кулата-Промехон. АМ „Струма“ осигурява транспортна свързаност по направление на коридор Ориент/Източно-средиземноморски на TEN-T мрежата.

Републикански пътища, участъци от които минават през територията на общината, са:

- път II-62 „о.п. Кюстендил – о.п. Дупница – Клисуре“ (Самоков);
- път III-6204 „о.п. Дупница – Самораново – Ресилово – Овчарци – Сапарева баня – Сапарево – (II-62 о.п. Дупница – Клисуре)“.

Републиканските пътища са с добри технически параметри и в добро експлоатационно състояние¹³. Важно за развитието на второстепенната ос на урбанистично развитие Кюстендил-Дупница-Самоков-Ихтиман, в която се включва и община Сапарева баня, е изграждането на скоростен път „Рила“, като част от републиканската пътна мрежа. Предвижда се изграждане на нов път, който ще дублира част от съществуващите републикански пътища - път I-6 „граница Р Северна Македония-Кюстендил-Радомир-Перник“ и път II-62 „Кюстендил-Дупница-Клисуре-Самоков“.

Общата дължина на общинските и местните пътища е 35,1 км. Тези пътища също са с добри технически параметри и в по-голямата си част са в добро експлоатационно състояние. Общински и местни пътища са:

- път KNL3190, който осигурява достъпа от път II-62 до гр. Сапарева баня;
- път KNL3192, който свързва с. Сапарево с път II-62;
- път KNL1191, чрез който се осъществява връзка между гр. Сапарева баня и с. Паничище и х. „Пионерска“¹⁴;

¹² Измерена като сбора от дължината на автомагистрала и пътища (първокласни, второкласни и третокласни) е съотнесен към територията на общината, съответно на областта и страната.

¹³ През периода от м. февруари 2019 до м. февруари 2021 г. Агенция „Пътна инфраструктура“ е изпълнила проект BG16RFOP001-7.001-0027-C01 „Лот 27 Път II-62 Дупница-Клисуре от км 42+2632 до км 59+07166, с обща дължина 16,80846 км, област Кюстендил“ и проект BG16RFOP001-7.001-0028-C02 „Лот 28 Път II-62 Клисуре- Самоков от км 62+922 до км 78+633, с обща дължина 15,711 км, област София“ съфинансирани от Оперативна програма „Региони в растеж“ 2014-202. Посочените проекти включват рехабилитация на път II-62 „о.п. Кюстендил – о.п. Дупница – Клисуре“ (Самоков), чрез което са постигнати необходимите технико-експлоатационни характеристики на този път от републиканската пътна мрежа.

¹⁴ През периода 2016 – 2017 г., с финансиране от Програмата за развитие на селските райони, е изпълнен проект „Път IV – 62084 Сапарева баня – Паничище, в участъка от км 3+569,38 до км 9+147,80“, който се отнася до рехабилитация на този пътен участък.

- път KNL3193, осигуряващ достъпа от път III-6204 до Ресилевски манастир;
- път KNL3194 между с. Овчарци и ПЗ „Овчаренски водопад“.

Автомобилният трафик се обслужва от пътищата, включени в републиканската пътна мрежа, а вътрешноселищните комуникации се осигуряват чрез общинската пътна мрежа. Територията на Община Сапарева баня се обслужва само от автомобилен транспорт и поради това е важно поддържането на общинските пътища в добро експлоатационно състояние. Обслужването на територията на общината с масов обществен пътнически транспорт се осъществява по областната транспортна схема от междуградски превози, чрез които се осигуряват, както връзки с областния център, столичния град и съседните по-големи градове, така и връзките между населените места на общината. Въвеждането на обществен автобусен електро транспорт, като алтернатива на пътуването с автомобили до курорта „Паничище“ и планинската част на общината, може да има значителен принос към постигането на устойчива градска мобилност. За подобряване на условията за обществен транспорт е необходимо обновяването на съществуващите автобусни спирки и въвеждане на система за информация.

Организираните обществени паркинги в гр. Сапарева баня са много малко и крайно недостатъчни - един паркинг в района на банята и втори до сградата на общината. Места за паркиране са обособени към някои от средствата за подслон. Недостатъчни са местата за паркиране, устроени в подходите към туристическите ядра в планинската част на територията - съществуващият паркинг при началната станция на лифта при х. „Пионерска“ е много малък и автомобилите се паркират по протежение на пътя. Необходимо е да се обособят обществени паркинги и да се определят места за паркиране чрез маркировка и въвеждане на забрана за свободно паркиране извън маркираните участъци. Където е подходящо, е възможно обособяване на места за паркиране от едната страна на улицата и въвеждане на еднопосочно движение за автомобилите.

На територията на общината няма изградена велосипедна инфраструктура, поради което рядко се използват механични или електрически велосипеди и скутери. Развитието на системата за велосипеден транспорт – изграждане на алеи, зарядни станции за електрически велосипеди, има важно значение за постигане на устойчива градска мобилност и за намаляване на въглеродните емисии.

Улична мрежа.

Общата дължина на уличната мрежа в община Сапарева баня е 97,5 км, от които в гр. Сапарева баня - 78 км, и в селата - 19,5 км.

В гр. Сапарева баня са реконструирани/ремонтирани предимно улиците, които могат да бъдат отнесени към първостепенната улична мрежа, осигуряващи достъп до пътищата, преминаващи през града и към курорта Паничище. В ОУПО е направен извод относно състоянието на обслужващата улична мрежа, който и сега е валиден, според който значителна част от улиците в селата, както и на част от тази в общинския център, са в неудовлетворително състояние. Голяма част от улиците са с амортизирани настилки като в по-голямата си част е с нарушено асфалтово покритие и се нуждае от ремонт. В общия случай, сочи се в ОУПО, в селата с изградени тротоари и трайни настилки само по участъци от пътищата в населените места, площадите и прилежащите им улици. Повечето от улиците в с. Овчарци и с. Сапарево, които са без обособени тротоари за пешеходно движение и/или без трайни настилки.

С финансиране от Програмата за развитие на селските райони е изпълнен проект за реконструкция и ремонт на уличната мрежа, тротоарите, съоръженията и принадлежностите

към тях на ул. „Славяни“, ул. „Липа“ и ул. „Гюрица“ в гр. Сапарева баня. С финансиране от същата програма се изпълнява проект за строителство, реконструкция и рехабилитация на участъци от улици в гр. Сапарева баня (ул. „Никола Вапцаров“, ул. „Стоил Косовски“, ул. „Бачо Киро“, ул. „Скакавица“, ул. „Ловна“ и ул. „Опълченска“) и с. Сапарево (ул. „Пейо Яворов“), с. Ресигово (ул. „Рила“) и с. Овчарци (ул. „Христо Ботев“). Независимо от това, инвестиционните нужди за обновяване на уличната мрежа са значителни.

Във всички населени места в общината е необходимо реконструиране или основен ремонт на улици, които са без настилка или с компрометирана настилка. Като ново строителство е необходимо изграждане на трайни настилки на обслужваща улична мрежа във всички села. При изпълнение на строителни дейности за подобряване на уличната мрежа е необходимо осигуряване на достъпна архитектурна среда за хора с увреждания. Констатацията относно състоянието на уличната мрежа в общината извежда като първостепенен приоритет изпълнение на строителни дейности за строителство или реконструкция на улиците, изграждане на тротоари и необходимите съоръжения и принадлежности към тях. С оглед на значителния размер на средствата, които са необходими за постигане на добро експлоатационно състояние на всички улици в населените места, което обективно не е възможно в средносрочен период, следва да се даде приоритет на някои групи улици, за да се постигне по-рационално и ефективно планиране на обновяването на уличната мрежа в населените места при съобразяване с изискванията за безопасност:

- Улиците с най-лоши техническо състояние трябва да бъдат приоритетните за обновяване. Това включва улици с липсваща настилка и тротоари, недостатъчно осветление и други фактори, които представляват опасност за пешеходците и водачите.
- Улиците, които са в центъра на града, или които се свързват с пътища от републиканската или общинската пътна мрежа, трябва да бъдат обновени по-рано, тъй като това е важно за подобряване на общественото благополучие и за създаване на приятна градска среда за жителите и посетителите.
- Улиците с повече случаи на пешеходни злополуки, както и улиците с недостатъчна зеленина трябва да бъдат приоритетно обновени, за да се подобри качеството на градската среда и за повишаване на безопасността.
- Улиците, които са важни за социалното взаимодействие и общуване, като тези около образователни и здравни институции, трябва да бъдат приоритетните за обновяване. Това ще подобри достъпността и удобството за всички групи хора.
- Други съображения, като възможностите за едновременно изграждане на велосипедна инфраструктура, маршрути на обществен транспорт или специфични изисквания като изградена водоснабдителна инфраструктура под тях, също трябва да бъдат взети под внимание.

Подобряването на транспортната инфраструктура, чрез което се осигурява безопасно и комфортно пътуване, ще допринесе за по-добра транспортна достъпност, а в резултат на това и до по-добро качество на живот и нови възможности за икономическо и социално развитие. Преприятен ефект от това е възстановяване и подобряване на техните експлоатационни качества, осигуряване условия за безопасност на движението, на удобен, безопасен и икономичен транспорт на пътници и товари, комфорт на пътуващите и удължаване на експлоатационния период на инфраструктурата.

Енергийна мрежа, ВЕИ и енергийна ефективност.

Всички населени места в община Сапарева баня са електрифицирани. На територията на общината е изградена добре функционираща енергийна инфраструктура, включваща линейни и точкови обекти на електроснабдяването. Общината получава електрозахранване от националната електроенергийна система чрез районната подстанция „Марек” 110/20 kw, намираща се в гр. Дупница. Електроразпределителната мрежа средно напрежение в общината е въздушни линии с обща дължина 113 км, подстанция и 74 броя трафопостове. Територията на община Сапарева баня се обслужва от електроразпределителното дружество „Електрохолд България“ ЕАД.

На територията на Община Сапарева баня има изградени 2 фотоволтаични електрически централи, които да бъдат присъединени към преносната мрежа като възобновяеми източници на енергия от регионално ниво - ФТЕЦ "Овчарци" с. Овчарци – обща електрическа мощност – 0,015 MW и ФТЕЦ "Сапарево" с. Сапарево – обща електрическа мощност – 5,000 MW.

На територията на гр. Сапарева баня се намира геотермално находище с най - високата температура на водата на Балканския полуостров (гейзер-фонтан с 103°C). Геотермалната енергия на минералната вода се използва за отопление на Общински сгради: СУ „Христо Ботев” гр. Сапарева баня и пристройка с басейн; сградата на Общинска администрация и читалище „Просветен лъч 1905”, Сграда за етнографско експониране, сградата на бившата поликлиника, ДГ „Св. Анна”, гр. Сапарева баня и „Специализирана болница за рехабилитация“ АД, гр. Сапарева баня¹⁵.

Използването на енергия от възобновяеми енергийни източници в обществените сгради е подходящ начин за ограничаване на емисиите на парникови газове от отопление на биомаса и течни горива. Има условия за използването на биомаса за отопление с оглед значителния горски фонд в общината, но тази употреба трябва да се преценява заедно с целите за устойчиво управление на горите. Няма подходящи условия за производство на енергия от биогаз от отпадъци от селскостопанска дейност, поради нейния ограничен мащаб.

В националния план за възстановяване и устойчивост, в изпълнение на компонент 4. „Нисковъглеродна икономика“ е включен проектен фиш „Проучвателни дейности и разработване на пилотен проект за комбинирано производство на топлина и електричество от геотермални източници“. Проектът включва актуализиране на информацията за геотермалния потенциал и изготвяне на проектно решение за пилотна система за комбинирано производство на топлина и електричество. Предвидени са проучвателно сондиране и изграждане на пилотна геотермална централа въз основа на анализ на условията в няколко потенциални локации, една от които е Софийско поле и гр. Сапарева баня. Този пилотен проект не е започнало и през 2024 г. е иницирирана промяна в обхвата му, като се предвижда създаване на грантова схема за инсталиране на геотермални термопомпи за производство на топлинна енергия, включително в еднофамилни жилищни сгради и промишлени системи.

През 2014 г. Община Сапарева баня възложи договор за изпълнение на енергоефективни дейности с гарантиран резултат (ЕСКО услуги) с цел намаляване на енергопотреблението на уличното осветление, чрез подмяна на съществуващи осветителни тела със светодиодни осветителни тела, поддръжка и енергиен мениджмънт в населените места - гр. Сапарева баня, с. Сапарево, с. Овчарци и с. Ресилово от територията на община Сапарева баня. Сключеният ЕСКО договор е за модернизиране на съществуващото улично осветление в града, което

¹⁵ Краткосрочна програма за насърчаване на използването на енергия от възобновяеми източници на община Сапарева баня за периода 2023-2026 г.

включва технически решения за подмяна на осветителите и замяна на съществуващата система за управление с нова, включваща измерване и анализ на енергопотреблението и задаване на графици за регулиране на осветеността. Подобряването на системите за външно изкуствено осветление в населените места в общината посредством подмяна на съществуващото с енергийно ефективно улично осветление оптимизира на енергопотреблението. С модернизация на системата за улично осветление ще се намалят нуждите от енергия и ще се повиши дела на използваната възобновяема енергия. Освен това ще се постигне подобряване условията на живот на населението.

Независимо от постигнатото инвестиционната активност за строителството на нови места за настаняване и жилищни сгради, основно в югозападната част на гр. Сапарева баня (м. „Св. Богородица“), северната му част (м. „Куинчица“) и по пътя за с. Паничище, налага разширяване на системата за улично осветление. Уличното осветление е основен консуматор на енергия, който формира най-голям дял в потреблението на електроенергия и е най-скъпият от всички първични енергоизточници. След изтичане на срока на ЕСКО договора през 2020 г. е необходимо да се поддържат и модернизират съществуващите системи за външно изкуствено осветление в населените места от общината.

През северната част на общината, успоредно на пътя Самоков-Дупница, минава транзитния магистрален газопровод за Гърция в участъка от компресорна станция „Ихтиман“ до Дупница. Въпреки плановете за връзка с магистралния газопровод, такава все още не е изградена. На територията на общината няма снабдяване с природен газ.

Водоснабдяване.

„ВиК Паничище“ ЕООД предоставя услугата доставяне на питейна вода¹⁶ на битовите и промишлени потребители на територията обслужвана от оператора. Дружеството не осъществява услугите отвеждане и пречистване на отпадни води. „ВиК Паничище“ ЕООД е с едноличен собственик на капитала община Сапарева баня.

Всички селища в община Сапарева баня са водоснабдени, като водоснабдяването на населените места от общината се осигурява чрез водохващания от минаващите през територията ѝ реки Скавица, Валявица, Прав Искър и Горица, както и изворите „Лаго“, „Извора“ и „Белите ели“. Общата дължина на външната водопроводна мрежа е 44 км.

Водоснабдяването на гр. Сапарева баня се осъществява чрез няколко водоизточника. Основните водоизточници включват каптаж „Извора“ на кота 824 м., дренажно водохващане от р. Валявица на кота 1312 м., както и водохващане от р. Джерман. Външните довеждащи водопроводи са с обща дължина от 6200 метра, а вътрешната разпределителна мрежа на града - 36 375 метра. Градът разполага с два водоема – двукамерен с обем 500 куб.м. и еднокамерен с обем 2000 куб.м., както и хлораторна станция, изградени през 2001 г. Водохващанията не са в добро техническо състояние. Необходима е реконструкция на довеждащ водопровод от водохващане „Валявица“.

Водоснабдяването на с. Ресилово е изградено през 1970 – 1980-те г. и се осъществява чрез външни довеждащи водопроводи и подаващи водопроводи към селищната водопроводна мрежа с обща дължина 5000 м. от р. Горица до водоем с обем 160 куб.м., изграден през 1970 г. Вътрешната разпределителна мрежа на селото има обща дължина 14 265 м. Село Ресилово разполага с два водоема – един с обем 80 куб.м., изграден през 1975 г., и друг с обем 160 куб.м.,

¹⁶ Дружеството е ВиК оператор по силата на Концесионен договор от 01.01.2006 г. Представеният от дружеството бизнес план за периода 2022-2026 г. е одобрен от КЕВР с Решение БП-Ц-1 от 19.5.2022 г.

изграден през 1980 г. Водохващане „Река Гладничка бара“ е с преустановена през 2018 г. експлоатация. Конструкцията на водохващанията не е в добро техническо състояние. Водовземните съоръжения се нуждаят от основен ремонт и реконструкция. Необходима е реконструкция на довеждащ водопровод до високата зона на населеното място.

Водоснабдяването на с. Овчарци се осъществява от водохващане от повърхностен водоизточник р.Горица на кота 831,3 м. Вътрешната разпределителна мрежа на селото има обща дължина 7150 м. Село Овчарци разполага с водоем с обем 140 куб.м., изграден през 1975 г., както и хлораторна станция, изградена през 1980 г. Водохващане на р. Фудиня до с. Овчарци е с преустановена през 2018 г експлоатация. Водовземните съоръжения от Водохващанията на р. Горица се нуждаят от основен ремонт и реконструкция. Водопроводите не са в добро техническо състояние, а онези, които са изградени от азбестоциментови тръби не отговарят на изискванията към материалите.

Водоснабдяването на с. Сапарево се осъществява чрез външен довеждащ водопровод с обща дължина 14 000 м., с начало водохващане на р. Прав Искър, както и външен довеждащ водопровод с дължина 3000 м. от местността „Белите ели“. Вътрешната разпределителна мрежа на селото има обща дължина 13 538 м. Село Сапарево разполага с два водоема - двукамерен с обем 500 куб.м., изграден през 1996 г., и еднокамерен с обем 450 куб.м., изграден през 1975 г. В селото има и хлораторна станция, изградена през 1994 г. Довеждащият водопровод се нуждае от реконструкция, както и главен водопровод от Сапарева баня до Сапарево. Необходимо е изпълнение на реконструкция на водопроводите в лошо техническо състояние и особено на онези, които са изградени от азбестоциментови или от стоманени тръби.

Курортно селище Паничище се водоснабдява посредством водохващане от повърхностен водоизточник р. Горица на кота 2166 м. Курортното селище разполага с два водоема с обем 4500 куб. м. Необходима е реконструкция на довеждащ водопровод и изграждане на ПСПВ за селището.

Независимо от обилността на повърхностните води в района, водоснабдителните системи се влияят пряко от променливия дебит на водоизточниците и не могат да осигурят стабилно водоподаване. Проблем продължава да бъде амортизираните тръбопроводи и свързаните с това загуби на питейна вода.

Избраният подход на национално ниво за финансиране на предварително дефинирани проекти в Плана за възстановяване и устойчивост¹⁷, както и ограничението за финансиране със средства от европейските фондове на само на общини, обслужвани от консолидиран ВиК оператор, изключва община Сапарева баня от възможността да получи финансиране за подобряване на водоснабдителната инфраструктура от тези източници на публични средства. Поради това инвестиционните намерения на общината трябва да бъдат насочени към възможностите за финансиране на проекти със средства от държавния бюджет.

¹⁷ В Плана за възстановяване и устойчивост е включена Програма за изграждане/доизграждане/реконструкция на водоснабдителни и канализационни системи, вкл. и пречиствателни станции за отпадъчни води за агломерациите между 2000 и 10 000 е.ж. Изпълнението на проектите в тази програма обаче ще се реализира чрез възлагане на обществени поръчки от „Български ВиК холдинг“ ЕАД, на предварително определени агломерации, както следва: Девня, Долни чифлик, Съединение, Котел, Генерал Тошево, Павел баня, Дулово, Ахтопол, Крумовград, Девин, Гълъбово, Стралджа и Рогош – Скуtare.

Канализационна инфраструктура.

Към канализационната мрежа в гр. Сапарева баня са присъединени 95% от потребителите. Изградени са три главни канализационни колектора и външен довеждащ колектор. Уличната канализация е комбинирана канализация, която е предимно от смесен тип, освен в близост до реките и деретата, където е разделна. Инвестиционното намерение е за доизграждане на канализационната мрежа и на външен колектор и изграждане на ПСОВ.

В с. Сапарево има частично изградена улична канализация, в която са включени 90% от потребителите, както и канализационни колектори. Предвижда се отпадъчните води да се третира в бъдещата ПСОВ Сапарева баня. В курортното селище Паничище има изградена частична канализация за отделни хотели, други използват септични ями или открити канали. Изграден е канализационен колектор от с. Паничище до гр. Сапарева баня.

В с. Овчарци е изградена частично канализационна мрежа от смесен тип. Отпадните води се заустват в р. Горица. Необходимо е доизграждане на канализационната мрежа, едновременно със строителството на пречиствателно съоръжение. В с. Ресилово е изградена смесена канализационна мрежа. Отпадните води се заустват в р. Гладнишка бара. В бъдеще е подходящо да се изгради пречиствателно съоръжение, за да се удовлетворят изискванията на Директива (ЕС) 2024/3019.

Съгласно изготвения от МОСВ „Доклад за прилагане на изискванията на Директива 91/271/ЕЕС относно пречистване на отпадъчни води от населени места“, агломерация Сапарева баня попада в групата от 232 агломерации с от 2 000 до 10 000 е.ж., за които няма осигурено пречистване на отпадъчните води в съответствие с директивата. Към настоящия момент всички отпадъчни води от населените места: гр. Сапарева баня, с. Сапарево (агломерация Сапарева баня), се заустват непречистени в река Джерман, която е определена като чувствителна зона и категоризирана като водоприемник втора категория. Избрана е площадка за строителство на ПСОВ, но досега не е получено финансиране за нейното изграждане. Липсата на изградена ПСОВ не изисква мерки за управление на утайки.

Липсата на ПСОВ и заустването на битови отпадни води без пречистване води до влошаване на качествените характеристики на речните и грунтови води. Опазването на подземните и повърхностните води в общината от замърсяване налага изграждане на пречиствателна инфраструктура, която да обслужва гр. Сапарева баня и с. Сапарево. Възможна алтернатива е изграждане на канализационен колектор до ПСОВ „Джерман“ до гр. Дупница. Необходимо е доизграждане на канализационните системи на населените места, в които се използват попивни ями, както и реконструкция на съществуващите канализационни колектори. Подходящо е да се приложат технологични решения за енергийна и климатична неутралност в управлението на отпадъчните води и към подобро управление на дъждовните води в градовете, което ще става все по-важно за адаптация към изменението на климата.

Управление на отпадъците.

Община Сапарева баня е член на Регионалното сдружение за управление на отпадъците за регион Дупница, учредено на 14.06.2011 г., в което участват общините Дупница, Кюстендил, Бобов дол, Сапарева баня, Невестино и Трекляно. Като участваща в това сдружение организацията общината е партньор в изпълнението на проект BG16M1OP002-2.002-0008-C08 “Изграждане на инсталация за предварително третиране на смесени битови отпадъци и инсталация за компостиране на зелени отпадъци от общини Дупница, Сапарева баня и Бобов дол“ по приоритетна ос 2 „Отпадъци“ на Оперативна програма „Околна среда 2014-2020г.

Регионалният център включва инсталации за предварително третиране на отпадъци, генерирани от населението на общините Дупница, Сапарева баня и Бобов дол, които са изградени на една площадка, разположена в землището на с. Джерман, област Кюстендил, община Дупница, м. „Спротива“, ПИ №20763.3.45 по КККР на с. Джерман. Площта на площадката за третиране на отпадъците, организирана като Регионален център за третиране на неопасни отпадъци с инсталации за предварително третиране/сепариране и компостиране/ на неопасни отпадъци е 14 500 кв.м.

В рамките на общата площ са разположени 3 клетки за депониране, съоръжения за събиране и третиране на филтрационните води и депонийните газове, експлоатационен път, канавки за чисти води от прилежащите на депото терени, канавки за замърсени води от експлоатационния път и други. На площадката са изградени и ще функционират две самостоятелни производствени инсталации - инсталация за предварително третиране на смесени битови отпадъци с работен капацитет 14342 т/г., включваща механично сортиране на рециклируемите отпадъци, и инсталация за компостиране на разделно събрани зелени отпадъци с работен капацитет 4173 т/г. Избраната технология е компостиране в клетки с автоматизирана система за разбъркване на отпадъците. Доставени са съдове за разделно събиране на зелените отпадъци на територията на трите общини и сметосъбиращ камион за събиране на градински отпадъци от домакинствата и зелени отпадъци от поддръжката на обществени паркове, с цел въвеждане на система за разделно събиране на биоразградими отпадъци в общините. За разделно събиране на зелените отпадъци в населените места от община Сапарева баня са поставени 20 бр. съдове с обем 1,1 куб. м., от които в гр. Сапарева баня – 11 бр., с. Ресилово -3 бр., с. Овчарци – 3 бр., с. Сапарево – 3 бр.

Предстои определяне на оператор за експлоатация на изградените инсталации, с което ще се осигурят необходимите условия за тяхното функциониране. С осъществяването на проекта ще се намали количеството депонирани отпадъци в общините Дупница, Сапарева баня и Бобов дол чрез изграждане на инфраструктура за разделно събиране и оползотворяване на зелените битови отпадъци и предварително третиране на смесените битови отпадъци, с цел поэтапно намаляване на количествата на биоразградимите битови отпадъци за депониране и увеличаване на дела на рециклираните и оползотворените отпадъци. Инвестицията за проекта ще допринесе за подобряване на ресурсната ефективност, тъй като в резултат отпадъците ще се превръщат в ресурс - на компостиращата инсталация ще се произвежда висококачествен компост, а в сепариращата инсталация ще се отделят полезните компоненти и ще се предават за рециклиране. С експлоатацията на изградените инсталации ще се предотвратят неблагоприятните ефекти, свързани с качеството на компонентите на околната среда, живота и здравето на населението и ще се подобри състоянието на екологичната инфраструктура. Ползите от осъществяването на проекта са подобряване на качеството на околната среда за жителите в трите общини чрез намаляване на вредни емисии от депонирането на отпадъци; предоставяне на нова услуга относно отпадъците за жителите и бизнеса; разкриване на нови работни места, необходими за обслужване на въведената система за разделно събиране на зелените отпадъци и за експлоатация на двете изградени инсталации. Неговото изпълнение е особено важно за намаляване разходите за депониране на ТБО, особено след изпълнението на проект за рекултивация на депо за закриване в община Сапарева баня, предмет на процедура по нарушение на правото на ЕС по дело C-145/14, с финансиране от Оперативна програма „Околна среда“ 2014-2020 г.

Образователна инфраструктура.

На територията на общината има едно средищно основно училище - СУ "Христо Ботев", в което се обучават ученици от 1 до 12 клас. Училището провежда 5 годишен курс на обучение след 7 клас: професия: „Организатор на туристическа агентска дейност“, специалност:

„Организация на туризма и свободното време“ с разширено изучаване на руски език и професия: „Икономист“, специалност: „Икономика и мениджмънт“ с разширено изучаване на английски език. Профилирането на образователните услуги е съобразено със структуроопределящия сектор в общинската икономика. Подходящо е да се обзаведат т.нар. STEM¹⁸ кабинети по математика и информационни технологии, с което ще подобрят условията за придобиване на познания от учащите, необходими за цифровата трансформация на туристическия сектор. Също така е необходимо обновяване на инфраструктурата за спорт в училището.

През учебната 2022/2023 г. учащите в общината са общо 461, от които 293 лица – в общообразователни училища и 168 лица в професионални гимназии и паралелки (III степен на професионална квалификация). Учащите се разпределят по степени по следния начин: начално образование (I-IV клас) - 165 лица, прогимназиално образование (V-VII клас) – 127 лица и средно образование (VIII-XII клас): 169 лица. Преподавателите през същата учебна година са 46.

Предучилищно образование се осъществява в ДГ ”Св. Анна” гр. Сапарева баня, с бази в с. Ресилово, с. Овчарци и с. Сапарево. Детската градина се посещава в целодневна форма от 184 деца, от които 61 деца в селата. Детските учители са 17, от тях 6 са в селата. Капацитетът на образователните заведения съответства на броя на децата и учащите.

Мобилни учаци. От общия брой на учащите от община Сапарева баня, които към 7.09.2021 г., по данни на НСИ са 733 лица, в друго населено място се обучават общо 382 лица. Делът на мобилните учаци в общината е 52,11 на сто, който дял е по-висок от този в област Кюстендил (31,(17%) и значително по-висок от техния дял за страната (21,71%). В учебни заведения в същата област се обучават 257 лица, а в други области – 125 лица.

Инфраструктура на здравеопазването.

Първичната извънболнична медицинска и стоматологична помощ на територията на общината се осъществява в сградата на бившата поликлиника в гр. Сапарева баня и в сградите на бившите селски здравни служби в селата Ресилово и Сапарево. Специализирана доболнична помощ се предлага в Медицински център „2016 Св. Георги” ЕООД гр. Сапарева баня и в Медицински център „Св. Ив. Рилски” ЕООД гр. Дупница, или в някои от медицинските центрове в гр. Кюстендил.

Спешна медицинска помощ се осъществява от филиал на ЦСМП в гр. Дупница. Болничната помощ е представена от Специализирана болница за рехабилитация “Сапарева баня” АД с капацитет 200 легла, но в тази болница не се осъществява многопрофилно лечение. Най-близката такава болница е Многопрофилна болница за активно лечение „Св.Иван Рилски” ЕООД в гр. Дупница

Първичната доболнична лечебна помощ се предоставя от амбулатории за индивидуална първична медицинска помощ. Към 31.12.2022 г. медицинският персонал включва 6 лекари, от които 2 общопрактикуващи, 5 лекари по дентална медицина и 12 медицински специалисти по здравни грижи. Броят на здравния персонал е достатъчен за предоставяне на медицинска помощ на населението.

¹⁸ STEM (Science – Technology – Engineering – Mathematics) е обучение, което е фокусирано върху наука, технологии, инженерство и математика.

Необходимо е обновяване на помещения и осигуряване на медицинска апаратура и обзавеждане за амбулатории за извънболнична помощ в населените места в общината, с което ще се осигури достъп до качествена медицинска помощ на населението.

Инфраструктура за културни дейности.

Във всяко населено място в общината осъществяват дейност читалища, насочена към съхраняване на местните обичаи и традиции, както и за приобщаване на гражданите към ценностите и постиженията на изкуството и културата. Действащите читалища в общината са НЧ „Просветен лъч 1905”, гр. Сапарева баня, НЧ ”От извора-2013”, гр. Сапарева баня, НЧ ”Пробуда-1923”, село Овчарци, НЧ „Нов живот - 1928”, село Ресилово и „Народни будители 1926“, с. Сапарево.

През 2013 г. е създадена градска галерия „Васил Кръпчански“, в която се представят творби на изобразителното изкуство на местни художници. Построена е музейна сграда за експониране на археологическото и етнографското наследство, но все още не е организирана дейността на общински музей.

Читалищата предлагат платформа за изява на таланти и насърчават културната дейност сред младите хора и възрастни, като провеждат различни курсове и уроци по музика, танци, изобразително изкуство. Те имат важна роля за културния живот на общностите, като организират културни събития, концерти, театрални представления, фолклорни събития и празници и обичаи (Лазаруване, Коледари). Освен това НЧ ”От извора-2013” участва в организирането на международния фестивал „Мома пее, гора се люлее“. Читалищата поддържат библиотеки, които предоставят безплатен достъп до книги, списания, вестници и електронни ресурси (библиотеката на НЧ „Просветен лъч - 1905“ съдържа над 11 000 тома).

Сградата на НЧ „Просветен лъч 1905”, гр. Сапарева баня е обновена, но сградите на читалищата по селата се нуждаят от въвеждане на мерки за енергийна ефективност и осъществяване на текущи ремонти за обновяване на помещенията, както и от съвременно обзавеждане. За представяне на материалното културно наследство и археологическите находки от древния град Германея е необходимо построяването на експозиционна сграда.

Читалищата са не само институции за култура и образование, но и центрове за социално взаимодействие и подкрепа. Те играят незаменима роля в обогатяването на културния живот и общуване между поколенията. Подходящо е въвличането на читалищата в създаване на събития, подходящи за творчески туризъм.

Инфраструктура за спортни дейности.

Инфраструктурата за зимен спорт е разположена в близост до курортното селище Паничище и включва няколко ски писти:

- „Бежара” - алпийска ски-писта 470 м. със ски-влек за 280 души за 1 час.
- „Аждера” - детски ски-плац, съоръжен с „бейби“ ски-влек и писта 150 м със ски-влек.
- Детска писта 200 м пред хижа „Пионерска”
- Писта за ски бягане 1000 м при „Аждера”.
- Алпийска ски-писта (детска) с дължина 250 м със ски-влек.

Спортната инфраструктура в общината включва стадиони в гр. Сапарева баня и с. Ресилово, футболни игрища в с. Овчарци и с. Сапарево и спортна площадка в с. Ресилово. Необходимо е

обновяване на сградите и тревното покритие и реконструкция на лекоатлетическата писта на стадиона в гр. Сапарева баня.

Също така в СУ „Христо Ботев“ гр. Сапарева баня са създадени условия за училищни спортни дейности – има физкултурен салон и плувен басейн, които се нуждаят от ремонт и обновяване.

В общината има подходящи условия за практикуване на различни видове спорт - ски алпийски дисциплини (екстремни ски спускания, сноуборд и др.), биатлон, планинско колоездене, алпинизъм, футбол, плуване, борба и др. Община Сапарева баня е организатор на различни спортни състезания - детско ски състезание за купа „Петър Попангелов – старши“, ски състезание за купа „Невенка Пеева“, лятно състезание по ски бягане с ролкови ски за купа „Сапарева баня“, както и ски състезания за скиори-ветерани и републикански състезания по планинско бягане.

Състояние на селищната мрежа и жилищния сектор.

По данни от преброяването, към 07.09.2021 г. общият брой на жилищните сгради в населените места от общината е 3725. Броят на жилищата в тези сгради е 4291 от които обитавани са 2610 жилища, а необитавани – 1681 жилища. От последните 786 са в общинския център, а 895 – в селата.

Почти всички жилищни сгради са къщи (3651 сгради или 98,01%), жилищен блок, кооперация са 7 сгради, толкова са и сградите от смесен тип. Вилните сгради са 54. Според броя на етажите най-много са двуетажните (2430 сгради) и едноетажните (1078 сгради), триетажните сгради са само 213, а сградите на четири етажа са 4. Почти всички от жилищните сгради - 99,89%, са на един, два или три етажа и попадат в категорията **ниско застрояване**.

Най-големият дял на съществуващия жилищен фонд е изграден в периода 1960 – 1989 г. (951 сгради, 25,53%), като делът на всеки от останалите периоди до 1989 г. е приблизително 20%. Само 530 сгради са построени след 1990 г., които формират 14,23% от жилищния фонд.

По вида на строителната система преобладават масивните сгради (тухлени – с бетонна плоча) са 2546 сгради, а полумасивните (с гредоред, без стоманобетон) – 1068 сгради. Малък брой са сградите със стоманобетонна конструкция с плоча и колони – 17, от кирпич са 61 сгради. Няма многофамилни жилищни сгради, строени по индустриален способ. От всички 4291 жилищни сгради само в 718 е изпълнена външна топлоизолация, а в 216 сгради такава е положена частично. Броят на сградите, в които е поставена енергоспестяваща дограма е значително по-голям – в 1367 сгради изцяло и в 719 частично.

Най-важният проблем, свързан със състоянието на жилищния фонд е, че сградите, строени преди 1989 г. не отговарят на стандартите за енергийна ефективност. Поради това ще са необходими строителни дейности за обновяване на тези сгради. Собствениците на тези сгради не могат да получат публично финансиране. За разлика от съсобствениците в многофамилни жилищни сгради, към които са насочени значителни по обем средства за енергийно ефективно обновяване, в еднофамилни жилищни сгради са допустими за публично финансиране само дейности за въвеждане на ВЕИ, при това в незначителен размер.

Площи за широко обществено ползване в гр. Сапарева баня включват парк „Гейзера“ и Градския парк „Николай Хайтов“. В с. Сапарево също има паркови площи, а в с. Ресилово и с. Овчарци почти липсват паркове. През 2019 г. в градския парк в гр. Сапарева баня е поставена беседка със соларна система. Състоянието на дървесните видове в парка е лошо, а настилките на алеите са компрометирани. Необходимо е изграждане на зелени зони, подобряване на растителността и ландшафта, и въвеждане на енергоефективно осветление. Необходимо е

подобряване на растителността в парковите площи в с. Сапарево, както и допълване на уличното озеленяване в града и в трите села, препоръчано в ОУПО.

Туристическа инфраструктура. През общината преминава Европейски туристически маршрут Е-4 (от Тарифа в Испания преминава през Франция, Швейцария, Германия, Австрия, Унгария, Румъния, България, Гърция и завършва в Кипър) който в българската си част минава през планините Витоша, Верила, Рила, Пирин и Славянка.

На територията на общината е развита мрежа от екопътеки и туристически пътеки, повечето от които са в близост до курортното селище Паничище, някои започват от хижите в Рила планина до различни забележителности, а трета част – от населените места в общината и водят до природни забележителности. Някои от последната група са:

- Екопътека „Валявица“ („По пътя на живата вода“) започва от информационния център до Гейзера в гр. Сапарева баня и продължава по р. Валявица през курортното селище Паничище до Седемте рилски езера
- Туристическа пътека от Манастира „Свети Стефан“ с. Сапарево през м. „Обесен камик“ до хижа „Пионерска“.
- Екопътека „Горица“ от с. Овчарци до Овчарченския водопад и Соколов изглед, която започва от селото, продължава по р. Горица до м. „Соколов изглед“.

Манастири, храмове и параклиси в общината са обхванати в маршрути на културния и религиозния туризъм – например екопътека „По пътя на светците“, която започва от храм „Успение на Пресвета Богородица“ в с. Сапарево и продължава покрай параклис „Св. Архангел Михаил“ до параклис „Св. Троица“, туристическа пътека до параклис „Св. Илия“, туристически маршрут от гр. Сапарева баня, кв. Гюргево до Манастир „Св. Стефан“ и м. „Ръжана“.

Необходимо е да се продължи полагането на подходяща трайна настилка и изграждането на туристически съоръжения на екопътеките, тяхното обозначаване и поддържане. Създаването на мобилна ремонтна работилница за поддръжка на екотуристическата инфраструктура е възможно решение за удължаване на нейния полезен живот и поддържането ѝ в добро състояние.

1.5.10. Културно-историческо наследство.

Историческо развитие. Сапарева баня е район с древна история, населяван от времето на неолита. Възникването на селища в района на Сапарева баня се дължи на наличието на минералната вода. Античният градът е построен е върху старо тракийска селище, заради топлите извори през V – VI век преди н.е. За това свидетелстват откритите и продължаващи да се откриват множество археологически находки.

Праисторическото селище „Кременик“ се намира в местността Кременик край гр. Сапарева баня. В селището са открити много археологически находки, доказващи, че там животът не е прекъсвал от ранния през средния и късния неолит. Първите обитатели на праисторическото селище са дошли от долината на Струма и са носители на една от най - древните цивилизации в Европа. Те се установяват тук, привлечени от великолепните условия за живот, богатите на дивеч места, добре защитени и непосредствената близост до изворна и течаща вода. Култовите фигури и богатата колекция от идолна пластика от разкопките при Кременик, разкриват много разпространения по нашите земи култ към плодородието, към богинята-майка, но и нови и малко познати страници от мирогледа на най - древните обитатели на територията на общината.

Античният град Германея - намирала се е на територията на днешния град Сапарева баня, чието име на езика на траките означава „гореща вода“. В римско време това селище прераства в град (края на II век - началото на III век). Според К. Иречек, Германея е един от главните градове на провинция Средиземноморска Дакия, заемаща място между Сердика и Пауталия. След римското завоевание (I век след н.е.), селището се превръща в укрепен град. Оттук е минавал най-важният път, свързващ провинциите Тракия и Македония. Пътят се виел през долината на Марица, северните склонове на Рила, Германея и долината на Струма за Солун, с разклонение при Дупница за Пауталия /днешен Кюстендил/ и Скопие. Градът, простиращ се на голяма територия, бил изключително богат и просъществувал през цялото време на римското господство по нашите земи. Крепостта на Германея била възстановена от византийския император Юстиниан Велики през VI век. Според някои автори Германея е родното място на Флавий Велитарий – бележит пълководец на император Юстиниан – 527 -565 г./.. Археологическите разкопки установяват територията на укрепената част на Германея. През II век по времето на император Марк Аврелий, градът е защитен с крепостна стена. Крепостта има четириъгълна форма с четири порти, флакирани с по две четириъгълни кули. В началото на VI век по времето на император Юстиниан I, укрепителната система на града е подновена и усилена. Изградена е втора долепена до първата стена. Във вътрешността на град Германея са разкрити части от правоъгълни сгради и помещения. През 1911 г. акад. Гаврил Кацаров разкрива подова мозайка на ранновизантийска базилика. Разкритите оброчни плочки на Асклепий, Хигия и Телесфор, Тракийския конник и Трите нимфи, показват почитането на тези божества на територията на Германея. В района на минералните извори, както доказват множеството археологически находки, в древността е имало светилище, издигнато в чест на Асклепий. То придобило много голяма популярност в древността поради лечебната сила на извиращите там минерални води, за което говорят и множеството надписи по култови предмети и оброчни плочки на различни божества с посвещения на Асклепий. От античното светилище при Сапарева баня произхожда и една оброчна плочка на Трите нимфи. Изображенията на Трите нимфи много често се срещат край минерални извори, усвоени от римляните и устроени като бани с лечебна цел за граждани и воители. Днес останките на този град лежат под Сапарева баня. В мазето на санаториума (дн. Специализирана болница за рехабилитация) се намират масивните римски зидове, а изпочупени и цели амфори покриват пода. Близо до санаториума, преди входа му в ляво, огромните каменни блокове напомнят, че тук е източната порта на града. А в двора му се намира западната порта. Древна Германея е разорена в края на VI век поради славянски нашествия на Балканския полуостров. През тези бурни времена, когато много градове, реки и местности сменят имената си с нови славянски, името на Германея не се променя. Под това име тя е включена в пределите на българската държава през 809 г. по времето на хан Крум. По-конкретни сведения за Германея през последните години на византийското господство дава арабският географ Идрис. В „География на Идриси“, писана в Сицилия, за Германея се казва „... гр. Джерманея има три дни /път/. Последният е един великолепен град /разположен/ в низина, с много лозя и насаждения с изобилни природни богатства. Несъмнено причината да бъде Германея „великолен град“ са минералните извори и чудната природа със студената вода и хубави гори.

По време на османското господство, Германея, някогашният главен град на Средиземноморска Дакия, а през 1153 г. познат като "Великолепен град", е превърнат в най - обикновено село от ориенталски тип. Районът е превърнат в селскостопански с направление овцевъдство, което обслужва нуждите на турската армия и градското турско население.

Демографските промени в района, с притока на нови заселници, водят до нов икономически и политически подъем. За първи път в Дупнишко, в село Сапарево, се създава еснафско взаимоспомагателно сдружение, а през 1864 г. и първото мелиоративно съоръжение в България - Сапаревската вада, дълга 14 км, чрез която се прехвърлят част от водите на река Черни Искър

към Сапарево и Сапаревското поле. През същата година се построява и най-големия християнски храм за времето в Горно поле – „Успение на Света Богородица“.

В парка на санаториума и в градината на средновековната църква „Св. Никола“ в общинския център могат да се видят останки от каменните стени на древния римски град, от римската баня и редица други археологически находки. С изграждането на самостоятелна музейна сграда в гр. Сапарева баня се създават условия за подходящо представяне на археологическото и етнографското наследство на общината, включително за разширяване на съществуващите сбирки. Заявеното инвестиционно намерение за изграждане на експозиционна сграда, в която да се представят археологическите находки, и преди всичко - разкритата раннохристиянска гробница на римски военачалник, има важно значение за валоризацията на културно-историческото наследство в общината като ресурс за културен туризъм.

Обекти, които са недвижими културни ценности. На територията на община Сапарева баня са налични следните недвижими културни ценности, които са определени със статут „национално значение“, по научна и културна област, съгласно Регистъра на недвижимите културни ценности:

- Античен град „Германея“ (архитектурно-строителен от Античността и Средновековието)¹⁹ / Римски военен лагер, късноантичен и ранновизантийски град „Германея“ и свързани с него обекти: Западен некропол, Южен некропол и обект в м. „Шалева махала“ (археологически).
- Средновековна църква „Св. Никола“ в гр. Сапарева баня (архитектурно-строителен от Античността и Средновековието, художествена).

Недвижими културни ценности със статут „местно значение“ са следните обекти:

- Праисторическо селище в м. „Кременик“ в землището на гр. Сапарева баня (археологически);
- Късноантичен некропол западно от гр. Сапарева баня (археологически);
- Лобно място на Николай Чуковски в землището на гр. Сапарева баня (исторически);
- Гробищна църква „Св. Никола“ в с. Сапарево (художествен).

От предварителна категория „за сведение“ е един обект - Възрожденска църква в м. „Оброк на Св. Тодор“ в землището на гр. Сапарева баня

На територията на община Сапарева баня няма идентифицирани и оценени урбанистичен, културен ландшафт, парково и градинско изкуство, етнографски, културен маршрут, със статут, определен по реда на ЗКН.

Военни паметници. Декларирани исторически обекти са военните паметници и паметните плочи издигнати по повод участието на България в Първата и Втората Балкански войни, в Първата и Втората световни войни. Съгласно регистъра на военните паметници, поддържан от Националният военноисторически музей на територията на общината има един такъв паметник - Паметник на загиналите в Отечествената война в гр. Сапарева баня. В Регистъра на военните паметници, поддържан от Областна администрация Кюстендил освен този паметник са изброени и поставените паметни плочи:

- Паметна плоча пред сградата на кметството в с. Сапарево;
- Паметна плоча в черквата „Успение на Пресвета Богородица“ в с. Сапарево;
- Чешма-паметник, която се намира в центъра на гр. Сапарева баня;

¹⁹ Според научната и културната област, към която се отнасят, съгласно чл.47 ЗКН.

- Чешма с паметна плоча, която се намира на площада в с. Овчарци;
- Паметна плоча, която се намира в центъра на с. Ресилово.

*Нематериално културно наследство*²⁰ в общината са фестивали, празници и представяне на обичаи от културния календар на общината. В ОУПО е отправена препоръка материалното и нематериалното културно наследство на община Сапарева баня да получат адекватна валоризация като ресурс на културен туризъм. Следва да бъдат предвидени средства за организиране на комплексни и тематични културни маршрути, с необходимите за това мерки за опазване и показване на обектите на културното и природното наследство.

Раздел I.5. Екологично състояние и рискове.

Екологични рискове.

В Плана за управление на речните басейни в Западнобеломорски район за басейново управление 2022-2027²¹ са идентифицирани като точкови източници на замърсяване заустванията на битови отпадъчни води от градски канализационни мрежи на агломерации с над и под 2000 е.ж. В плановият документ е посочен следният точков източник на натиск от отпадъчни води с преобладаващ битов характер - Външен събирателен канализационен колектор гр. Сапарева баня (код BG4ST600R1032), който се зауства в речно тяло - р. Джерман от кота 1052 м. с притока си р. Валявица и части от левите си притоци р. Фудина (от кота 900 м.) и р. Горица (от кота 814 м.) до град Дупница. В същия план е определен и генериращия товар от агломерация Сапарева баня с описания източник на точково замърсяване – 8709 екв.ж. Освен това като дифузни източници на замърсяване на повърхностните води са определени населени места под и над 2000 е.ж. без изградена или частично изградена канализационна мрежа, каквито са останалите населени места в общината. Като дифузни източници на замърсяване са оценени горскостопанските дейности, при осъществяването на които се допуска, че съществува риск от замърсяване на водните обекти в близост, поради потенциално третиране с препарати за растителна защита, в случай, че горската площ е над 20% от водосбора на водното тяло. Измежду оценените за целите на плана водни тела с такъв риск, няма зони, които да са на територията на общината.

На територията на община Сапарева баня няма депа за отпадъци, които не отговарят на екологичните изисквания. Съществуващото общинско депо за неопасни отпадъци на община Сапарева баня е рекултивирано²², като е осъществена техническа рекултивация на депото, след което в предвидения период се осъществява биологична рекултивация. На територията на общината няма складове за негодни за употреба пестициди. Не се осъществява добив на полезни изкопаеми.

Почти всички видове почви, които се срещат в общината, са засегнати в слаба или средна степен от плоскостна и ровинна водна ерозия.

²⁰ Конвенцията за опазване на нематериалното културно наследство на ЮНЕСКО определя „нематериално културно наследство“ като обичаите, формите на представяне и изразяване, знанията и уменията, а така също и свързаните с тях инструменти, предмети артефакти и културни пространства, признати от общностите, групите, а в някои случаи отделните лица като част от тяхното културно наследство. Неговите прояви форми са определени в конвенцията по следния начин: (а) устни традиции и форми на изразяване, в т. ч. и езика в качеството му на носител на нематериалното културно наследство; (б) художественоизпълнителско изкуство; (в) социални обичаи, обреди и празненства; (г) знания и обичаи, отнасящи се до природата и вселената; (д) знания и умения, свързани с традиционните занаяти.

²¹ Приет с Решение № 919 / 31.12.2024 г. на Министерски съвет.

²² Проект „Рекултивация на депо за закриване в община Сапарева баня, предмет на процедура по нарушение на правото на ЕС по дело C-145/14“ с финансиране от Оперативна програма „Околна среда“ 2021-2020 г.

В община Сапарева баня няма постоянен пункт за наблюдение на качеството на атмосферния въздух. Не са установени превишения на пределно допустимите стойности на фини прахови частици при периодични измервания за превишение на нормите за ФПЦ. Основен замърсител е отоплението с твърдо гориво от домакинствата и транспорта.

Радиационната обстановка в общината е с характеристиките на естествения фон.

Съгласно Плана за управление на риска от наводнения Западнобеломорски район за басейново управление 2022-2027²³ на територията на община Сапарева баня не попада район със значителен риск от наводнения. Независимо от това, с цел предпазване от наводнения, е подходящо да се изпълнят дейности за корекции на речните корита в границите на населените места на р. Валявица в участъка ѝ през гр. Сапарева баня и на Копчанска река и Гладничка бара в с. Ресилово.

Защитени територии.

Биологичното разнообразие е в основата на функционирането на екосистемите и осигуряването на екосистемните услуги, които са от съществено значение за благосъстоянието на общностите и местното икономическо развитие. Биоразнообразието допринася за продоволствената сигурност, осигурява здравословна среда за обитаване, включително чрез ролята му за осигуряването на чисти въздух и вода.

На територията на община Сапарева баня попадат части от територията на национален парк и изцяло резерват и природна забележителност:

- Национален парк "Рила", Обявен със Заповед № 114 от 24 февруари 1992 г. на Министъра на околната среда и водите, прекатегоризиран със Заповед № РД-397 от 15 октомври 1999 г. на Министъра на околната среда и водите.

Национален парк "Рила"²⁴ е най-големият национален парк в България и един от най-големите европейски паркове. Той включва безлесните части по билото на Рила планина и част от горските иглолистни комплекси под него в четирите главни дяла на планината. Паркът обхваща площ от 107 923,7 хектара и включва няколко резервата - "Парангалица", "Скакавица", "Ибър" и "Централен рилски резерват". Резерватите са защитени територии, които са образци от естествени екосистеми с характерни и забележителни диви растителни и животински видове и местообитания. Резерватът "Скакавица" (70,8 ха) е обявен през март 1968 г. в землището на гр. Сапарева баня. Това е типичен горски резерват, разположен между 1850 и 2050 м, в който се охранява вековен девствен, предимно беломуров горски масив.

- Резерват „Скакавица“, обявен със Заповед № 508 от 28 март 1968 г. на Министъра на горите и горската промишленост.

Резерватът е с площ от 70,8 ха, разположен е в землището на гр. Сапарева баня и попада в границите на НП „Рила“. Предмет на опазване са следните видове и местообитания: бяла мура, смърч, ела, жълта тинтява, български омайник, златовръх, рилски ревен, планински божур, златиста кандилка, планинска диланка, черна боровинка, сърна, дива свиня, лисица, вълк, сокелица, балканска завирушка, усойница, смок мишкар, живороден гущер, планинска водна жаба. В резервата се забраняват всякакви дейности, с изключение на: охраната му,

²³ Приет с Решение № 940/28.12.2023 г. на Министерски съвет.

²⁴ Обявен със Заповед № 114 от 24.02.1992г. на Министъра на околната среда и водите. Прекатегоризиран със Заповед № РД-397 от 15.10.1999 г. Министъра на околната среда и водите.

преминаването на хора по маркирани пътеки, включително с научна и образователна цел и събиране на семенен материал, диви растения и животни с научна цел или за възстановяването им на други места в количества, начини и време, изключващи нарушения в екосистемите.

- Природна забележителност на територията на община Сапарева баня е водопад „Горица“. Този водопад е най-ниско разположеният (900 м н.в.) в Рила. Водният му пад е 39 м и е един от няколкото Овчарченски водопада.

Защитени зони.

На територията на общината попадат следните защитени зони от европейската екологична мрежа „Натура 2000“:

- BG0000495 „Рила“ (за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна и за опазване на дивите птици), обявена със Заповед № РД-764 от 28.10.2008г. на Министъра на околната среда и водите, допълнена с негова Заповед № РД - 259/31.03.2021 г., включена в списъка на защитените зони за опазване на дивите птици с Решение №122 от 2 март 2007 г. на Министерския съвет. Площта на защитената зона е 77927,17 ха, от които 4239,7 ха са в територията на община Сапарева баня.

Тази защитена зона е от национално, европейско и световно значение за опазването на биома „смесени планински системи със сложно зонирание“. Национален парк „Рила“ е една от най-големите защитени територии в европейски мащаб, където се прилагат множество международни конвенции за опазване на биоразнообразието. Национален парк „Рила“ е най-значимата територия по отношение на наличието в страната на високопланински ледникови езера. Общото значение на природния ресурс и богатството на местообитанията е от европейско значение, а ендемичната флора и безгръбначната фауна са от световно значение. Особено ценни са горските екосистеми с висок процент на естественост, в които се срещат ендемични горски комплекси (като бяла мура) и едни от най-старите и най-добре представящи се борови съобщества от джуджета в България.

- BG0000308 „Верила“ (за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна), включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 661 от 16 октомври 2007 г. на Министерския съвет. Издадена от министъра на околната среда и водите Заповед № РД – 337 от 31 март 2021 г., с която обявява забрани и ограничения за дейности, противоречащи на природозащитните цели на защитената зона. Общата площ на защитената зона е 6443,42 ха, а на територията на община Сапарева баня - 51,97 ха.

Тази защитена зона включва разнообразни местообитания като тревни съобщества, гори и влажни зони, и е покрита предимно с широколистни гори. ЗЗ обхваща по-голямата част от планината Верила, която свързва Витоша и Рила, с цел опазване на биологичното разнообразие, поддържане на екологичния баланс и съхраняване на природните ресурси.

- BG0002129 „Рила буфер“²⁵ (за опазване на дивите птици), включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 177 от 3 април 2019 г. на Министерския съвет, обявена със Заповед № РД-229 от 11 март 2020 г. на Министъра на околната среда и водите.

ЗЗ „Рила буфер“ обхваща по-ниските части на Рила планина, по границите на Национален парк „Рила“ и Природен парк „Рилски манастир“. Обхваща предимно стари иглолистни, смесени и

²⁵<https://natura2000.egov.bg/EsriBg.Natura.Public.Web.App/Home/ProtectedSite?code=BG0002129&siteType=BirdsDirective>

широколистни гори. Иглолистните гори са представени от бяла мура, обикновен смърч, бял бор и обикновена ела. В широколистните гори преобладава букът. Срещат се и смесени буково-иглолистни гори. Останалата част от територията е заета от открити местообитания, включително естествени ливади, пасища с храсти, преходни местообитания и земеделски площи.

Тази защитена зона осигурява подходящи местообитания за 17 застрашени вида птици, които са характерни за старите гори и откритите пространства, които са специфични и представителни за Рила планина. Природозащитната функция на зоната е повлияна от човешки дейности, свързани с горското стопанство, развитието на туризма и използването на водите. Горските местообитания са засегнати от интензивните лесовъдски дейности, както и от опожаряването на горите. Изграждането на нови горски пътища фрагментира местообитанията, а движението на моторни превозни средства, включително извън пътищата, причинява безпокойство в района на гнездене на птиците.

• BG0000636 „Ниска Рила“ (за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна), включена в списъка от защитени зони, приет с Решение № 177 от 3 април 2019 г. на Министерския съвет.

Защитената територия обхваща долните части на Рила планина до границите на Национален парк „Рила“ и Природен парк „Рилски манастир“. Районът включва обширни горски съобщества - предимно стари иглолистни, смесени и широколистни гори. В зоната са включени и открити местообитания, включващи предимно високопланински естествени тревни съобщества, храстови съобщества, пасища и преходни местообитания.

Тази защитена зона е от национално и европейско значение за опазването на местообитанията на кафявата мечка. Срещат се и двойки вълци. Мястото включва местообитания на мечките, които се обитават от видовете, както и територии, образувачи естествен екологичен коридор. Територията има висок хранителен потенциал и условия за необезпокоявано съществуване, размножаване и отглеждане на потомство.

Раздел. I.6. Административен капацитет

Местното самоуправление в определените от ЗМСМА области, се осъществява от Общинския съвет и от Кмета на общината. Община Сапарева баня е юридическо лице на бюджетна издръжка. Неин законен представител и едноличен орган на изпълнителната власт е кметът на общината, който е което е първостепенен разпоредител с бюджетни кредити.

Кметът на общината, подпомаган от общинската администрация осигурява изпълнението на законите, подзаконовите нормативни актове, решенията на общинския съвет, подпомага кмета на общината при осъществяване на правомощията му, осигурява технически дейността му, подпомага общинския съвет и осигурява дейността му, извършва дейности по административното обслужване на физическите и юридическите лица. Организационната структура на общинската администрация се урежда в Устройствения правилник на Общинска администрация – Сапарева баня²⁶, с който се определят организацията на дейност, функциите и задълженията на административните звена. Ръководството на общината се състои от кмет, заместник-кметове, кметове на кметства и секретар на община.

Заместник-кметовете подпомагат кмета на общината, съобразно възложените им функции, със следните ресурси: „Европейски програми и проекти, финансова дейност, местни данъци и такси,

²⁶ Утвърден със Заповед №РД-01-10-400 от 26.08.2024г. на кмета на община Сапарева баня.

социални и хуманитарни дейности“, „Обществени поръчки, общинска собственост, екология, търговски дейности и човешки ресурси“ и „Архитектура, градоустройство и контрол в строителството“

Секретарят на общината осъществява административното ръководство на администрацията – ръководи, координира и контролира функционирането на администрацията за точното спазване на нормативните и поднормативните актове. Главният архитект на общината провежда и контролира действията по устройство на територията.

Структурата на общинската администрация, разпределението на дейностите и отговорностите на екипа на кмета и служителите на всички нива на общинска администрация са съобразени с компетентността на органите на местно самоуправление, и наличните човешки ресурси. Административният капацитет се поддържа чрез обучения на служителите по различни теми, организирани от Института по публична администрация, както и от други обучителни организации, съобразно функциите на съответните служители, включително за разработване и управление на проекти и провеждане на обществени поръчки.

За изпълнение на ПИРО е необходимо Общината да разшири своя капацитет с цел по-ефективно изпълнение на плана, неговото наблюдение, отчитане и оценка. Идентифицирани са следните ключови предизвикателства, които стоят пред местното управление през периода на прилагане на плана, които са от значение за изпълнение на определените приоритетни проекти:

- Инфраструктура, съобразена с климатичните цели на ЕС.

Европейският съюз участва в Парижкото споразумение за борба с климатичните изменения, което предвижда привеждане на капиталовите инвестиции в съответствие с целта за постигане на ниски емисии на парникови газове и устойчиво на климатичните изменения развитие. В съответствие с това споразумение ЕС формулира две цели - да намали емисиите на парникови газове с 55% до 2030 г. и да постигне нулеви нетни емисии до 2050 г. Всички страни в ЕС са ангажирани с процеса и са страни по споразумението, като те следва да координират действията и целите си на ниво съюз.

В почти всички случаи с изпълнението на общински инфраструктурни проекти се създават или подобряват активи, които имат дълъг експлоатационен период. Проектите, финансирани през периода 2021-2027 г., ще продължат да бъдат експлоатирани поне до 2050 г., поради което при селекцията им ще се основава и на техния принос за постигане на актуалните целеви стойности на емисиите на парникови газове. Освен това инфраструктурата ще бъде засегната от очакваните неблагоприятни климатични и метеорологични явления, в резултат на изменението на климата, уязвимостта към които следва да бъде подходящо ограничена.

Повечето инфраструктурни обекти имат дълъг експлоатационен срок - голяма част от инфраструктурите, които днес са в експлоатация в ЕС, са проектирани и изградени преди много години. Освен това повечето инфраструктурни обекти, финансирани през периода 2021-2027 г., ще продължат да бъдат експлоатирани през по-голямата част от втората половина и дори след края на века. Поради това през настоящия програмен период приоритет ще се дава на инвестиции в инфраструктура, подготвена за бъдеще, което е неутрално по отношение на климата и едновременно с това - устойчиво на последиците от промените в климата. В тази връзка от практическо значение е, че при осъществяването на проектите за развитие на транспортната и комуналната инфраструктура, системите за управление на отпадъците, обществените сгради и паркове, които са обект на интервенции сега, ще трябва да се гарантира

климатична неутралност (сметчане на изменението на климата) и устойчивост на климата (адаптация към изменението на климата).

- Нов интегриран подход към публичните инвестиции на местно ниво.

През настоящия програмен период получаването на безвъзмездно финансиране за общински проекти се основава на прилагането на подход на интегрирани териториални инвестиции. Тези интегрирани инвестиции позволяват взаимосвързани проекти, базирани на регионални нужди, да бъдат финансирани от различни програми по Европейските фондове при споделено управление.

Например чрез Програмата за развитие на регионите 2021-2027 ще се подкрепят и проекти на общини от селските райони в областта на енергийната ефективност, обществения транспорт, индустриалните зони и социалната политика в сътрудничество с съседните градски общини. Този процес е свързан с промяна на разбирането за необходимия стратегически фокус на инвестициите, придобиване на нови умения за планиране и изпълнение на проекти и изграждане на партньорства.

Основна характеристика на интегрирания териториален подход е прилагането на принципа на партньорство: сътрудничество между различни заинтересовани страни на определена територия, което осигурява обществена подкрепа за финансираните проекти. Прилагането на този подход изисква активно сътрудничество с други общини и ключови участници в социално-икономическия живот.

На следващо място възприетият нов подход за разпределяне на средствата за развитие на селските райони посредством резервирани бюджети за всяка община е свързан с подобряване на способностите за извеждане на приоритети и насочване на ограничени средства към най-важните потребности. Значителното увеличаване на териториалния обхват на воденото от общността местно развитие, което се подкрепя чрез Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони 2023-2027 е възможност за привличане на допълнително финансиране, което също изисква развитие на култура на партньорство.

Укрепването на собствения капацитет за управление на интегрирани проекти и възлагане на обществени поръчки, съобразени с климатичните цели, ще намали зависимостта от външни консултантски услуги. Особено важно е развиването на умения за обосноваване на икономическата и климатичната устойчивост на проектите, анализа по разходи и ползи и други инструменти, които подпомагат избора на проекти. Уменията за определяне на подходящи изисквания към инфраструктурата и зелени обществени поръчки също ще допринесе за планиране и изпълнение на висококачествени проекти. Освен това, финансирането на капиталови инвестиции чрез националния бюджет въз основа на проектната готовност изисква навременни действия за инвестиционно проектиране на приоритетни общински проекти.

- Важни обществени предизвикателства, свързани с предоставяне на публични услуги.

Бързите технологични промени през последните няколко години са възможност за предоставянето на услуги, ориентирани към гражданите, включително на достъпни онлайн административни услуги. Цифровизацията на публични услуги в областта на устройството на територията и строителството ще допринесе за повишаване на инвестиционния интерес. Дигитализирането на информационни масиви, съдържащи регистрирани данни (например актовете за гражданско състояние), ще улесни предоставянето на административни услуги.

Раздел I.7. Описание на взаимовръзките на анализа с резултатите от проведения хоризонтален социално-икономически анализ на районите на национално ниво.

Социално-икономическият анализ на районите в България е изготвен от Национален център за териториално развитие ЕАД²⁷. Анализът е представен в три части, в които последователно се разглеждат настъпилите промени за периода 2014-2020 г. в икономическото, социалното, демографското, инфраструктурното развитие и състоянието на околната среда, очертават се основните тенденции до момента на изготвянето му и се дават прогнози за развитие до 2027 г. Основната цел на разработката е да се изготви „детайлен социално-икономически и демографски анализ за нуждите на Оперативна програма за регионално развитие и други програми, финансирани със средства от ЕСИФ, Националната стратегия за регионално развитие на Република България, регионалните планове за развитие на районите от ниво 2, Националната концепция за пространствено развитие и регионалните схеми за пространствено развитие на район от ниво 2 за периода след 2020 г.“ Така формулираната основна цел е насочена към подобряване на интеграцията между секторните политики в полза на регионалното развитие и икономическия растеж и обвързването им с националното пространство. Отправна точка в Социално-икономическия анализ са очертаните приоритети на Кохезионната политика на ЕС за следващия програмен период, които съхраняват и доразвиват полицентричния модел и териториалния подход, на основата на местния потенциал, териториалната, тематичната/секторната и финансовата интеграция и координация, партньорството в управлението и обмена на информация, знания, услуги и добри практики за постигане на общите цели.

Въз основа на направения социално-икономически анализ са изведени следните приоритети за следващия програмен период: наука и иновации за конкурентоспособност; образование и обучение за високо квалифицирана работна сила; подобряване на свързаността и цифровизация на икономиката, насърчаване на заетостта и социалното включване и намаляване на бедността и оползотворяване на местния потенциал. В допълнение, политиката на правителството през периода 2021-2027 г. ще включва и целенасочени действия по следните хоризонтални политики: действия, свързани с климата, преференциално третиране на проекти в изостанали райони и сигурност и миграция. (с. 7).

В този социално икономически анализ община Сапарева баня е групирана в категория „слабо урбанизирани общини (периферни)“, в която категория попадат общо 152 общини в страната. Определянето на община Сапарева баня като слабо урбанизирана (периферна) се основава на използването на методика, според която „е прието, че слабо урбанизирана община (периферна) – на малък град или село е тази, при която над 50 на сто от населението е в населени места под 5 хил. жители или общината е с център град или село под 5 хил. жители“.

Анализът на социално икономическото развитие на община Сапарева баня е в пълно съответствие с резултатите от проведения хоризонтален социалноикономически анализ на Югозападния район от ниво 2, изготвен от „Национален център за териториално развитие“ ЕАД, ПИРО като част от системата от стратегически документи интегрира регионалното и пространственото развитие и служи за определяне на актуалните проблеми, нуждите и потенциалите за развитие на районите, общините и населените места, които се отчитат при разработването на инвестиционни програми и финансови инструменти, включително съфинансирани от Европейските структурни и инвестиционни фондове. В съответствие с тях е извършено и планирането и изпълнението на интегриран подход за териториално развитие и на

²⁷ Одобрен с Решение № 196 от 11 април 2019 г. на Министерския съвет.

местни инициативи, допринасящи за постигане на националните цели и приоритетите за регионално и местно развитие.

Раздел I.8. Влияние на големи инфраструктурни проекти с регионално и национално значение

Инфраструктурен проект с потенциално влияние върху социално-икономическото развитие на общината посредством подобряване на транспортната достъпност е проектът за изграждане на скоростен път „Рила“ по направление Кюстендил – Дупница – Самоков - магистрала „Тракия“/магистрала „Хемус“,. Този проект е включен допълнително в широкообхватна TEN-T мрежа. Следва да се отбележи, че периодът на очакваното изпълнение на проекта за изграждане на скоростен път „Рила“ е значително след референтния период на ПИРО. При преговорите относно финансирането по Механизма за свързване на Европа (МСЕ) е възприето, че ангажиментът на държавите членки е да завършат основната мрежа на TEN-T до 2030 г., а широкообхватната мрежа – до 2050 г.²⁸.

В Общия устройствен план на Община Сапарева баня е прогнозирано перспективното развитие на пътната мрежа, съобразено с намеренията за бъдещо изграждане на скоростен път, като са предвидени следните потенциални инфраструктурни проекти:

- осигуряване на връзка на скоростен път „Рила“ с пътната мрежа на територията на общината;
- реализиране на обходно трасе на връзката на гр. Сапарева баня със скоростен път „Рила“ на изток от града.

С оглед на периода, в който се предвижда осъществяването на този проекта за скоростен път, изпълнението на тези пътни връзки не е включено в ПИРО, като в случай на по-ранното му изпълнение (например чрез публично-частно партньорство), плановият документ следва да бъде актуализиран в частта си за подобряване на общинската пътна мрежа и конкретно за изграждане на посочените пътни връзки.

Раздел I.9. Анализ на връзката на общината със съседните територии

Категоризация от значение за местното развитие.

В йерархичната система от градове-центрове, съгласно актуализираната национална концепция за пространствено развитие, град Сапарева баня е определен от V ниво - много малки градове и села, центрове с общинско значение за територията на съответните общини. Според стратегията за развитие на националното пространство, предвидена в АНКПР, община Сапарева баня попада на второстепенна ос на урбанистично развитие Кюстендил – Дупница – Самоков - Ихтиман, което я обвързва със западната меридиална главна урбанистична ос на развитие Видин – Враца – София – Благоевград - Кулата, част от общоевропейски транспортен коридор № 4 Дрезден - Прага - Братислава - Гьор - Будапеща - Арад - Крайова - София - Пловдив - Истанбул, с разклонение София - Кулата - Солун и със главната паралелна ос Драгоман - София - Пловдив - Свиленград - Истанбул, също част от ОТК № 4.

Община Сапарева баня е в групата на 152 слабо урбанизирани общини (периферни), съгласно актуализираната НКПР и община - селски район, съгласно дефиницията, дадена в Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г., която гласи дословно следното: „селски райони са общините (LAU 1), в които няма населено място с население над 30 000 души“. Общината ще бъде селски район и през периода 2021-2027 г., съгласно промяна в дефиницията

²⁸ Резолюция на Европейския парламент от 20 януари 2021 г. относно преразглеждането на насоките за трансевропейската транспортна мрежа (TEN-T) (2019/2192(INI))

за селска община в Споразумението за партньорство, според което селски са общините, чийто градски център е с население до 15 000 жители.

В рамките на интегрирания подход за териториално развитие, инвестициите за интегрирано териториално развитие на регионите от ниво 2 в България в периода 2021 - 2027 г. ще бъдат подпомагани чрез прилагане на концепции на ИТИ с комбинираното финансиране на различни програми, Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони и други източници на финансиране, включително рециклирани средства от прилагането на финансовите инструменти от предишните програмни периоди (където е приложимо). Същевременно се предвижда ОПРР и Стратегическият план за развитие на земеделието и селските райони да финансират огледални инфраструктурни мерки, като демаркацията между двете да бъде на териториална основа: СПРЗСР ще подкрепя 215 селски общини, а ОПРР останалите 50 общини. По този начин цялата територия на страната ще има достъп до финансиране за изпълнение на ИТИ в съответствие с интегрираните териториални стратегии за районите от ниво 2.

Връзки с други общини.

Медицинско обслужване на населението на общината се осъществява главно здравните заведения в гр. Дупница и в областния център (МБАЛ "Св. Иван Рилски" ЕООД и общинска болница "Св. Иван Рилски – 2003" ООД – в гр. Дупница, МБАЛ "Д-р Никола Василев" – гр. Кюстендил, както и Филиал за спешна медицинска помощ към Център за спешна медицинска помощ – Кюстендил). Учениците, които не се обучават в Професионалната гимназия по туризъм и администрация „Алеко Константинов“ в Сапарева баня, получават средно образование в Дупница, Кюстендил, Благоевград, Самоков, а също и в София. Следва да се посочат и традиционните културно-битовите пътувания до Дупница, Кюстендил, Благоевград, Банско и Разлог както за търговско обслужване, така и за посещения на културни и спортни мероприятия.

Собственият потенциал на общината за развитие на зимен, балнео, СПА и уелнес, културно-познавателен, поклоннически, еко и други видове туризъм се обогатява чрез разработените връзки със съседни и по отдалечени общини, притежаващи изяви туристически ресурси. Между тях могат да бъдат посочени община Самоков с курорта Боровец - туристически център с международно значение, както и Белчин баня – балнеоложки център, с популярен обект на културния туризъм - крепост „Цари Мали град“; община Дупница - гр. Дупница с парк „Рила“, Художествената галерия; Часовниковата кула; община Кюстендил – гр. Кюстендил (балнеоложки и културен център), парк „Хисарлъка“, с. Шишковци, манастира „Св. Лука“, каньона Шегава, Полско - Скакавишки водопад; община Рила с Рилски манастир и едноименния природен парк; община Кочериново с природния феномен „Стобски пирамиди“; манастирите в община Бобошево; община Невестино с НКЦ от национално значение Кадин мост и др. Регионалният исторически музей Кюстендил е разработил Обзорен културно-туристически маршрут „Кюстендилски регион – средище на древни култури“, обхващащ обекти в община Сапарева баня, както и такива в Кюстендил, Невестино, Рила, Рилски манастир, Бобошево.

Община Сапарева баня участва в Сдружение „Местна инициативна група Бобов дол-Дупница-Сапарева баня“, което изпълнява проект „Подготовка на Стратегия за Водено от общностите местно развитие на "МИГ Бобов дол-Дупница-Сапарева баня“.

Раздел I.10. Връзка с други стратегии.

В ЗРР е поставено условие за съгласуваност с интегрираната териториална стратегия за развитие на региона за планиране от ниво 2 и общия устройствен план на общината (чл. 13, ал. 1 от ЗРР).

Част II. Цели и приоритети за развитие на Община Сапарева баня за периода 2021-2027 г.

Планът за интегрирано развитие на община Сапарева баня е част от системата от стратегически и планови документи за социално-икономическо и пространствено развитие на страната, както и релевантните секторни стратегии и планове за развитие. Планът е съобразен с предвижданията на тези документи, както и интегрирания план за развитие на Югозападен район от ниво 2 и на стратегията за развитие на област Кюстендил. Такова съответствие се постига чрез прилагане на единен поход на планиране на регионалното и пространствено развитие и взаимната обвързаност и йерархична съгласуваност на системата от документи за стратегическо планиране на регионалното и пространственото развитие.

Стратегията на ПИРО е насочена към развитието на общината като хармонична териториална общност с динамична и адаптивна към външните условия икономика, приобщаващо социално развитие и устойчиво реализирани и съхранени природни и културни потенциали в перспектива до 2027 г. Изборът на мерки за изпълнение и конкретни проектни идеи е направен въз основа на изводите от извършения социално-икономически и териториален анализ, анкетното проучване на мнението и предложенията на заинтересованите страни и резултатите от общественото обсъждане на плана.

При определяне на подходяща стратегия за развитие е възприет подход на тематична концентрация и интегрирани териториални инвестиции, както и достъпните източници на финансиране. Подходът на интегрирани териториални инвестиции се прилага посредством изпълнение на комбинация от взаимосвързани и взаимодопълващи се проектни идеи и мерки, в резултат на които се постига позитивно въздействие върху ефективността на интервенциите, икономичност и ефикасност на финансирането им и максимизиране на обществените ползи. Този подход е свързан с тематична концентрация – фокусиране върху ограничен брой ключови области на развитието, както и Ресурсна обезпеченост – съобразяване на планираните мерки за изпълнение и конкретни проектни идеи с възможностите за финансиране, наличните капацитет и нормативно установената компетентност на органите на местно самоуправление.

ПИРО на община Сапарева баня се разработва за период, в който се проявяват сериозни промени в световен и европейски мащаб, включително климатични промени, преход към нисковъглеродна икономика, дигитализация и индустриална трансформация и демографски предизвикателства, предизвикателства към световната и местните икономики като резултат от пандемията от COVID 19. Тези външни условия оказват влияние и имат значение не само върху дефинирането на приоритетите за развитие на общината, но и върху тяхното съдържание като мерки за изпълнение на стратегията за развитие.

Стратегията за развитие на общината е съобразена с напредъка в изпълнението на общинския план за развитие на общината за периода 2014-2020 г., а също така с изпълнението на отделни общински секторни програми и стратегии, които имат принос към постигане на целите на този план. Взети са предвид основните констатации от годишните доклади за изпълнение на плана през този период, междинната оценка и актуализацията на плановия документ през периода на неговото изпълнение.

Раздел II.1. Визия за развитие.

ПИРО като стратегически документи обвързва сравнителните предимства и потенциал за развитие на местно ниво с визия, цели и приоритети за развитие, свързани общо от стремежа към по-висок жизнен стандарт на хората в общината и устойчиво развитие на територията.

Формулираната визия на плана за интегрирано развитие за релевантния период, при съобразяване с местните ресурси за развитие и ограничения е: **Община Сапарева баня – просперираща общност.**

Раздел II.2. Стратегически цели и приоритети за развитие.

Стратегическа цел 1. Създаване на възможности за благоденствие на хората и за икономически растеж.

Приоритет 1. Солидарност и равни възможности.

Мярка. 1.1. Подобряване на образователната инфраструктура и достъпа до качествено образование.

- „Енергийна ефективност, достъпна среда, здравни, професионални и STEM кабинети с прилежащо оборудване, физкултурни салони, зони за отдих и културни прояви в СУ „Христо Ботев“ гр. Сапарева баня“.
- „Развитие на модулни учебни планове и програми за професионално образование и обучение за нуждите на туристическия сектор“.
- „Обучение на възрастни и учене през целия живот“.

Мярка. 1.2. Подобряване на социалната и здравната инфраструктура и равен достъп до качествено здравеопазване и социални услуги.

- „Обновяване на обществени сгради, използвани за предоставяне на социални и здравни услуги и доставка на оборудване“.
- „Предоставяне на социални услуги в общността – топъл обяд, патронажна грижа“.
- „Ефективни публично-частни партньорства за насърчаване на благоденствието и мобилизиране на частно финансиране за инвестиции със социално въздействие“.

Мярка 1.3. Активни политики на пазара на труда.

- „Насърчаване на заетостта, стажове, обучения и активиране на безработни и неактивни младежи“.
- „Подкрепа на обучение, квалификация и преквалификация за заети лица“.
- „Насърчаване на участие на жените на пазара на труда, по-добър баланс между професионалния и личния живот, включително достъп до грижи за деца“.

Приоритет 2. Икономическо развитие.

Мярка 2.1. „Стимулиране на предприемачеството, иновациите и цифровата трансформация в предприятията“.

- „Създаване на работни пространства и инструменти за консултиране и обучение“.
- „Повишаване на ресурсната и енергийна ефективност в предприятията и насърчаване на прехода към кръгова икономика“.

- „Стимулиране и споделяне на знанията, иновациите и цифровизацията в селското стопанство“.

Мярка 2.2. Подобряване на бизнес средата и бизнес инфраструктурата, подкрепа за запазване на съществуващия бизнес, привличане на инвестиции и създаване на нови предприятия и работни места“.

- „Комплексни услуги в подкрепа на предприятията и привличане на инвестиции“.
- „Въвеждане на система за измерване и заплащане съобразно генерираните отпадъци за предприятията и домакинствата“.
- „Подкрепа на предприемачеството сред уязвимите групи на пазара на труда и социалното предприемачество“.

Мярка 2.3. „Туристически услуги и маркетинг“.

- „Създаване и поддържане на туристически информационен портал и на единна информационна база и резервационна система на туристическото предлагане“.
- „Сертификация на туристически обекти“.
- „Развитие на интегрирани туристически маршрути и продукти и общ маркетинг“.
- „Дигитализация на експозиции и създаване на виртуални представяния и услуги с възможност за онлайн посещения“.

Приоритет 3. Добро управление.

Мярка 3.1. „Предоставяне на качествени публични услуги“.

- „Дигитална трансформация на услуги и процеси“.
- „Публични информационни системи“.
- „Дигитален архив“.

Мярка 3.2. „Обществен ред и сигурност“

- „Изграждане на система за видеонаблюдение“.

Мярка 3.3. „Сътрудничество и развитие“

- „Повишаване на капацитета за разработване на проекти и управление на договори“.
- „Повишаване на капацитета за изпълнение на мерки за енергийна ефективност и за намаляване на емисиите на парникови газове и адаптация към очакваните неблагоприятни последици от изменението на климата“.
- „Партньорства и мрежи за съвместни проекти, обмен на опит и добри практики“.
- „Прилагане на стратегия на местно развитие“.

Стратегическа цел 2. Подобряване на жизнената среда и съхраняване на природното и културно наследство.

Приоритет 4. Свързаност и достъпност.

Мярка 4.1. „Рехабилитация на общински пътища и улици в населените места“

- „Рехабилитация на път KNL3192 /II-62, Дупница-Клисура/-Сапарево-/III-6204/, който свързва с. Сапарево с път II-62“.

- „Повишаване на сигурността на път KNL1191 /II-6204/-Сапарева баня-Паничище-х. „Пионерска“.
- „Рехабилитация на път KNL3190 /II-62,Дупница-Клисура/-Сапарева баня-/III-6204/, който осигурява достъпа от път II-62 до гр. Сапарева баня“
- „Реконструкция и рехабилитация на улици от второстепенната улична мрежа в гр. Сапарева баня“.
- „Реконструкция и рехабилитация на улици от първостепенната и второстепенната улична мрежа в селата“.

Мярка 4.2. „Внедряване на ефективно изкуствено външно осветление“.

- „Енергийно ефективна модернизация и прилагане на интелигентно управление и мониторинг на селищните системи за изкуствено външно осветление“.
- „Изграждане на системи за изкуствено външно осветление в кв. „Богородица“ гр. Сапарева баня и с. Паничище“.

Мярка 4.3. „Обновяване на публични пространства“.

- „Рехабилитация на обществен парк в с. Сапарево“.
- „Обновяване на градски парк "Николай Хайтов" гр. Сапарева баня“.

Мярка 4.4. „Подобряване на културната инфраструктура и съхраняване на културно-историческото наследство“.

- „Консервация, социализация и експониране на античен град „Германия“.
- Обновяване и реставриране на храм „Св. Николай“, с. Сапарево.
- „Обновяване на храм "Св. Влмчк. Георги Победоносец", кв. Гюргево на гр. Сапарева баня“.
- „Обновяване на манастир „Св. Архидякон Стефан“.
- Обновяване на храм "Успение Богородично", гр. Сапарева баня.

Мярка 4.5. „Подобряване на туристическата инфраструктура и маршрути“.

- „Обновяване, оборудване и обзавеждане на туристически информационен център "Гейзера" и на посетителски център "Паничище“.
- „Приключенски парк“ - зона за отдых, спорт и забавления сред природата“.
- „Туристическа инфраструктура в планинската част на общината“.

Мярка 4.6. „Изграждане на спортна инфраструктура“.

- „Изграждане на нови публични пространства за спорт и отдых в градска среда“.
- „Изграждане на велосипедни алеи“.

Приоритет 5. Териториално развитие и благоустройство.

Мярка 5.1. „Подобряване и развитие на инфраструктурата за питейно водоснабдяване и отпадъчни води“

- „Реконструкция на участъци от водопроводна мрежа в населените места“
- „Изграждане на канализационен колектор и ПСОВ в гр. Сапарева баня“.
- „Изграждане на канализационни мрежи и пречиствателни съоръжения за отпадни води в селата и на дъждоприемни резервоари за поливни нужди“.

Мярка 5.2. „Модернизация и енергийна ефективност на сгради за обществено обслужване и подкрепа за внедряване на енергоспестяващи мерки в жилищни сгради и туристически обекти“.

- „Предпроектни проучвания и разработване на пилотен проект за комбинирано производство на топлина и електричество от геотермални източници“.
- „Въвеждане на мерки за енергийна ефективност в сградите на кметствата“.
- „Насърчаване на внедряване на мерки за енергийна ефективност в еднофамилни и многофамилни жилищни сгради и туристически обекти“.

Мярка 5.3. „Подобряване на инфраструктурата за управление на отпадъците“

- „Развитие на инфраструктурата за управление на зелени и биоразградими отпадъци“.
- „Подобряване на системата за разделно събиране и рециклиране на битови отпадъци“.
- „Управление на строителни отпадъци и насърчаване на повторното им използване“.

Мярка 5.4. „Подобряване и развитие на инфраструктура за предпазване от наводнения“.

- „Изграждане на инфраструктура за предпазване от наводнения“
- „Изграждане на съоръжения за напояване“

Мярка 5.4. „Опазване на горите, биологичното разнообразие и защитените територии“.

- „Поддържане и възстановяване на реки и водни площи“.
- „Изграждане и поддържане на горски пътища“.
- „Предотвратяване и възстановяване на щети по горите“.
- „Подобряване природозащитното състояние на видове от мрежата Натура 2000“.

Част III. Описание на комуникационната стратегия, на партньорите и заинтересованите страни и формите на участие в подготовката и изпълнението на ПИРО при спазване на принципите за партньорство и осигуряване на информация и публичност.

Гражданското участие е неизменна част от определянето на приоритетите за развитие на страната в различни обществени сфери, от вземането на решения и провеждането на политики, имащи за цел да отговорят на важни обществени потребности, както и за доброто функциониране на държавната администрация. Гражданското участие е в основата при прилагането на принципите на прозрачност, откритост и ефективност на държавното управление.

Гражданското участие в процесите на вземане на решения дава възможност за периодичен граждански мониторинг върху действията, решенията и политиките, провеждани от публичните власти, като създава възможност идеите на гражданите да се реализират.

Местните власти са най-близо до проблемите на гражданите, поради което именно на това ниво участието на гражданите е от решаващо значение за ефективността на управлението. Поставянето на гражданите в центъра на всички демократични институции е и основната цел на Стратегията за иновации и добро управление на местно ниво на Съвета на Европа.

В условията на конституционната демокрация, която по правило е представителна демокрация, участието на гражданите при определяне на обществените нужди и начините на тяхното задоволяване се осъществява чрез свободно и демократично избрани политически